

ECHT SOCIAAL ACTIEF
Aanbevelingen in het kader van sociale
activering in de gemeente Echt

- eindrapport -

drs. R. Oude Ophuis

Amsterdam, 28 juni 2002
Regioplan publikatienr. 476

Regioplan Onderzoek Advies en Informatie
Max Euweplein 36
1017 MB Amsterdam
Tel.: 020 - 6277166
Fax : 020 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de
gemeente Echt door Regioplan Onderzoek
Advies en Informatie, in samenwerking met
Cap Gemini Ernst & Young.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

1	Inleiding.....	1
1.1	Voorgeschiedenis sociale activering.....	1
1.2	Stimuleringsregeling sociale activering.....	2
1.3	Aanpak sociale activering in de gemeente Echt	3
2	De bevolking van Echt.....	7
3	Analyse doelgroepen Echt	13
3.1	Doelgroep bijstandsgerechtigden.....	13
3.2	Behoeften en beperkingen van de doelgroep bijstandsgerechtigden	15
3.3	Doelgroep ouderen	24
3.4	Overige doelgroepen sociale activering.....	27
3.5	Verbeter- en knelpunten voor doelgroepen sociale activering.....	32
4	Institutionele omgeving sociale activering Echt.....	35
4.1	Het aanbod van sociale activeringsactiviteiten	37
4.2	Verbeter- en knelpunten infrastructuur sociale activering.....	42
5	Aanbevelingen voor het beleid sociale activering.....	45
	Literatuur/bronnen.....	49
Bijlagen:		
	Bijlage 1: Verslag mini-conferentie in Echt op maandag 22 april 2002.....	51
	Bijlage 2: Wetten en (financiële) regelingen	57

VOORWOORD

Via Stimuleringsregel sociale activering heeft het Rijk gemeenten in staat gesteld hun sociale activeringsbeleid een impuls te geven. Eén van de doelstellingen van deze regeling was het bevorderen van beleidsontwikkeling. In dat kader heeft de gemeente Echt aan Cap Gemini Ernst&Young en Regioplan Beleidsonderzoek de opdracht gegeven om een beleidsplan sociale activering op te stellen. Het resultaat hiervan ligt voor u.

Het beleidsplan bevat, naast een doelgroep- en aanbodsanalyse, aanbevelingen voor het herformuleren van het sociale activeringsbeleid in de gemeente Echt.

Het onderzoek is uitgevoerd door Regioplan, in de persoon van drs. Roland Oude Ophuis, onder begeleiding van dr. Piet Renooy.

Vanuit de gemeente Echt is het onderzoek op een plezierige en constructieve manier begeleid door de Afdeling Sociale Zaken en Stichting Welzijnswerk Echt (SWE). De wethouder Sociale Zaken, de heer G. Dirks, de beleidsambtenaren de heer G. Cuijpers en mevrouw M. Pastwa en de beleidsmedewerker SWE de heer J. Vinclair zijn we erkentelijk voor hun hulp en adviezen.

Ten slotte willen we alle respondenten en professionals bedanken die hebben deelgenomen aan de enquête, de groepsgesprekken, interviews en mini-conferentie. Zonder hun enthousiaste medewerking had het beleidsplan niet tot stand kunnen komen.

Roland Oude Ophuis
Piet Renooy

Amsterdam, juni 2002

1 INLEIDING

1.1 Voorgeschiedenis sociale activering

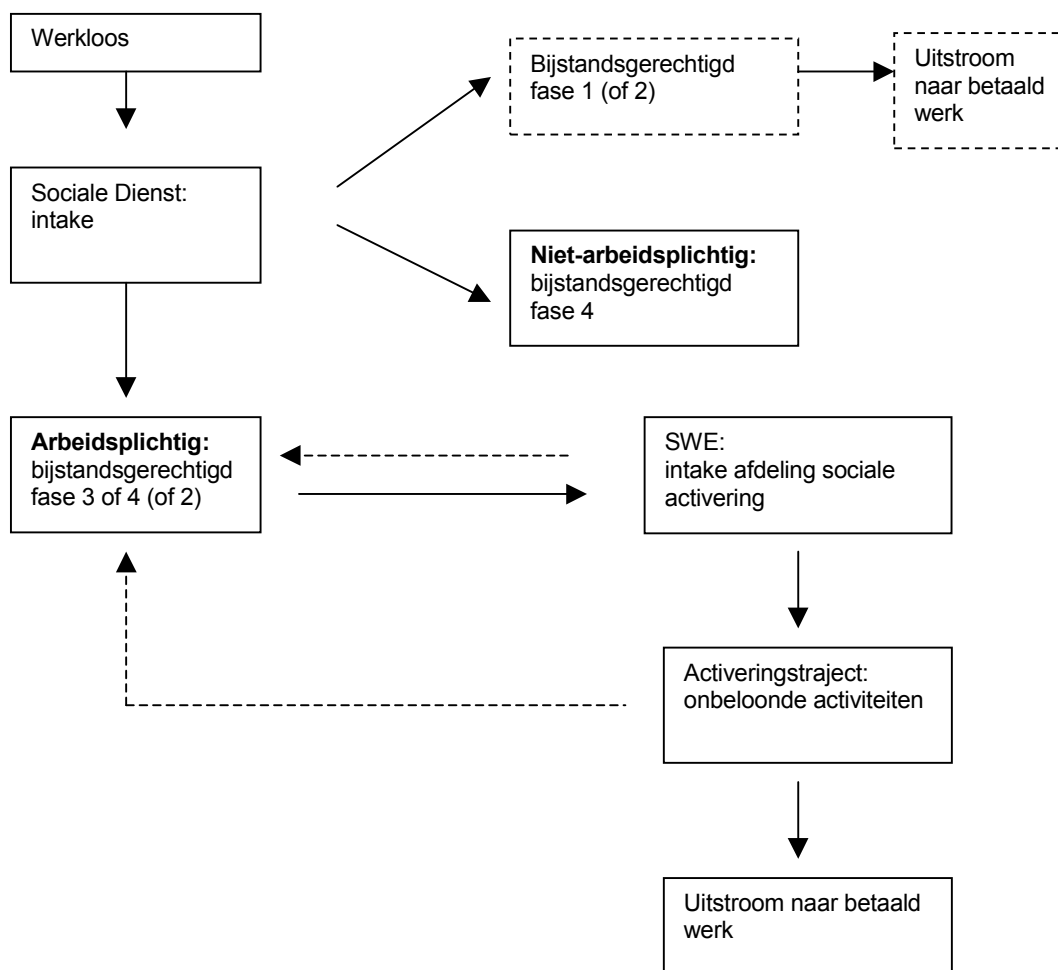
In politiek Den Haag werd ten tijde van het eerste kabinet Kok voor het eerst over sociale activering gesproken. Doel was: mensen die moeilijk aan de slag komen een stap op weg te helpen naar betaalde arbeid of in ieder geval voorkomen dat mensen in een maatschappelijk isolement komen.

De groeiende aandacht voor sociale activering kwam onder meer tot uiting in de Bijstandsexperimenten (op grond van art. 144 van de Abw). Een groot aantal gemeenten kreeg de mogelijkheid te experimenteren met een aantal bepalingen in de Abw om met name langdurig werklozen meer kansen op maatschappelijke participatie te bieden.

In de gemeente Echt heeft dit op 1 februari 1997 geresulteerd in het pilotproject-Melkert III. Vanaf 1 januari 1999 is het project structureel deel uit gaan maken van het uitstroombesleid van de gemeente.

Het sociale activeringsproject wordt uitgevoerd door Stichting Welzijnswerk Echt (SWE) en is gericht op deelname aan onbeloonde activiteiten met behoud van uitkering. Het kan gaan om activiteiten die de arbeidskwaliteiten van de cliënt in stand houden of verhogen of om activiteiten die anderszins maatschappelijk zinvol zijn (zie figuur 1.1).

Figuur 1.1: Traject sociale activering Abw-cliënten gemeente Echt.



1.2 Stimuleringsregeling sociale activering

De landelijke belangstelling voor de experimenten was groot en de resultaten positief. Dat was voor het tweede kabinet Kok aanleiding om door te gaan op de ingeslagen weg en de experimenten te verlengen tot eind 2001 en sociale activering ook verder te stimuleren. Dit werd vormgegeven in de Stimuleringsregeling sociale activering. Op 9 februari 2000 is de regeling in het leven geroepen.

Eveneens is de definitie van sociale activering door de overheid vernieuwd:

“Het verhogen van de maatschappelijke participatie en het doorbreken of voorkomen van sociaal isolement door maatschappelijk zinvolle activiteiten (sociale-activeringsactiviteiten), die eventueel een eerste stap op weg naar betaald werk kunnen betekenen” (ISSA 2002).

De vernieuwde definitie leidt er toe dat de doelgroep van sociale activering breder is dan alleen de groep van uitkeringsgerechtigden. Kenmerkend voor de doelgroep van sociale activering is dat er vaak een combinatie van problemen van persoonlijke, financiële en maatschappelijke aard speelt, waardoor maatschappelijke participatie wordt belemmerd.

Tot de totale doelgroep van sociale activering behoren:

- mensen die een zo grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben dat geen enkel ander arbeidsmarktinstrument vooralsnog een reële optie is;
- mensen die in een sociaal isolement verkeren of dreigen te komen;
- mensen die in een achterstandspositie verkeren.

De doelgroep kan bestaan uit langdurig werklozen, uitkeringsgerechtigden met een Abw-, WAO- of WW-uitkering (fase 4-cliënten), alleenstaande ouders, ex-psychiatrische patiënten, gehandicapten, cliënten uit maatschappelijke opvang, verslaafden, ouderen, alleenstaanden, weduwen en weduwnaars.

Mogelijke activiteiten die onder sociale activering vallen zijn het vrijwilligerswerk, mantelzorg, het verrichten van klusjes voor ouderen, activiteiten voor sportverenigingen of het assisteren in club- en buurthuizen; cursussen en stages; andere maatschappelijk nuttige activiteiten als landschapsonderhoud of buurt- en wijkbeheer.

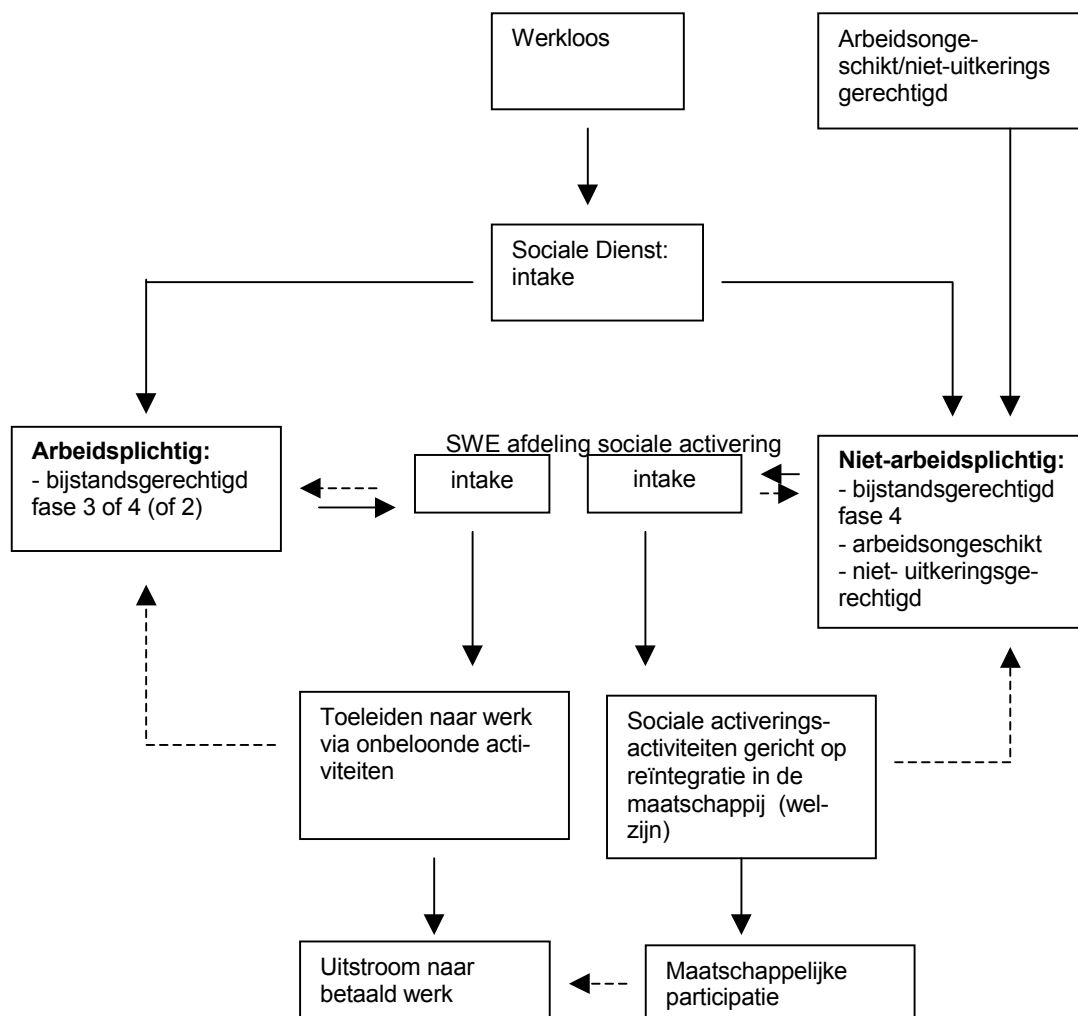
Sociale activering heeft een positief effect op individu en maatschappij. Uit diverse onderzoeken en uit de evaluatie van de Bijstandsexperimenten blijkt dat de meeste deelnemers aan sociale activering een beter zelfbeeld ontwikkelen en zich gelukkiger voelen. Zij krijgen meer grip op hun leven en levensritme en ontwikkelen een positiever toekomstbeeld. Een positief neveneffect is dat een groot deel van de deelnemers een positievere kijk heeft gekregen op de overheid in het algemeen en sociale diensten in het bijzonder.

Daarbij komt dat door sociale activering in een aantal gevallen uitstroom uit de uitkering plaatsvindt, wat eveneens een positief (financieel) effect heeft op zowel individu als maatschappij. Tenslotte kan sociale activering door de aard van de sociale-activeringsactiviteiten een positief effect hebben op de samenleving, een wijk en de sociale cohesie in een buurt.

1.3 Aanpak sociale activering in de gemeente Echt

In de gemeente Echt leidt de verruimde doelstelling van sociale activering tot het onderstaande schema:

Figuur 1.2: Trajecten sociale activering Abw-cliënten, arbeidsongeschikten en niet-uitkeringsgerechtigden gemeente Echt.



Voor de gemeente Echt is tevens een verzoek om subsidie in het kader van de Stimuleringsregeling sociale activering voor het (verder) ontwikkelen van beleid en infrastructuur in 2000 gehonoreerd.

De gemeente Echt voert dit project uit onder de titel: 'Echt Sociaal Actief'. Het project wordt gefinancierd vanuit de middelen die het Ministerie van SZW beschikbaar heeft gesteld.

De aanpak van het project Echt Sociaal Actief (ESA) is erop gericht:

1. Tot een betere onderbouwing van het beleid ten aanzien van sociale activering te komen door inzicht te verkrijgen in de opbouw en kenmerken van de doelgroep voor sociale activering (met name de aard van de beperkingen om naar de arbeidsmarkt uit te stromen) en in de wensen en verlangens van deze doelgroep.

2. De institutionele omgeving van het sociale activeringsbeleid in beeld te brengen en te komen tot nauwere samenwerking, zowel gericht op het in contact komen met de doelgroep als op het verwerven van vrijwilligersplaatsen.
3. Het sociale activeringsbeleid van de gemeente Echt te herformuleren door middel van het vervaardigen van een hernieuwd beleidsplan sociale activering, waarbij belangrijke input wordt verkregen uit de acties beschreven onder punt 1 en 2.

In de volgende hoofdstukken worden deze drie punten van aanpak afzonderlijk verder uitgewerkt.

Hoofdstuk 2 schetst als eerste een beeld van de bevolkingskenmerken van de inwoners van Echt.

In hoofdstuk 3 analyseren we vervolgens de doelgroepen sociale activering in de gemeente Echt. Nagegaan wordt, welke behoeften en wensen de doelgroepen hebben.

Hoofdstuk 4 handelt over de institutionele infrastructuur rond sociale activering in Echt en omgeving. We bekijken onder andere welke punten verbetering behoeven in het aanbod van sociale activeringsactiviteiten.

In het laatste hoofdstuk geven we tenslotte aanbevelingen voor het sociale activeringsbeleid in de gemeente Echt.

2 DE BEVOLKING VAN ECHT

Voordat we in dit hoofdstuk gaan kijken naar de vraag aan sociale activering en naar specifieke kenmerken van de doelgroepen sociale activering in Echt, is het nuttig om eerst een beeld te schetsen van de totale bevolking van Echt. We bekijken achtereenvolgens naar de bevolkingsomvang en -samenstelling, de burgerlijke staat, de gezinssituatie en het aandeel allochtonen, bijstandsgerechtigden, arbeidsongeschikten en personen met WW-uitkering. Hiervoor worden de meest recente bronnen voor gebruikt.

Daar waar de cijfers voorhanden zijn (CBS, 1999) en deze opvallend afwijken van het gemiddelde in Echt, zullen de bevolkingskenmerken van de woonkernen Echt, Peij en Schilberg en van de kerkdorpen Echtersbosch, Koningsbosch, Maria Hoop en Sint Joost afzonderlijk genoemd worden. We eindigen dit hoofdstuk met een opsomming van de belangrijkste kenmerken van de bevolking van Echt.

In tabel 2.1 zien we dat de gemeente Echt in 2002 een bevolkingsomvang heeft van bijna 20.000 inwoners. Het aandeel mannen en vrouwen is nagenoeg gelijk.

Bijna 2.400 mensen van de bevolking van Echt zitten in de leeftijdsgroep waar men in de vut of vroeg met pensioen kan gaan. Bijna 3.000 mensen zijn 65 jaar en ouder¹. De prognoses voor de toekomst wijzen uit dat het aandeel ouderen in Echt verder zal toenemen (vergrijzing) en dat het aandeel jongeren af zal nemen (ontgroening).

In het kerkdorp Echtersbosch is het percentage ouderen (65 jaar en ouder) opvallend hoog. Bijna dertig procent van de lokale bevolking behoort tot deze groep. De woonkern Peij volgt met zeventien procent. Sint Joost heeft met twaalf procent het laagste aandeel ouderen.

Tabel 2.1: Bevolkingsomvang gemeente Echt op 1 januari 2002.

		Aantal	Percentage
Geslacht	Totaal	19.187	100%
	Mannen	9.597	50%
	Vrouwen	9.590	50%
Leeftijd	0-17 jaar	3.691	19%
	18-54 jaar	10.184	53%
	55-64 jaar	2.359	12%
	65 jaar en ouder	2.953	16%

Bron: CBS, Statline 2002.

¹ Op 1 januari 1997 ontvingen 2.750 personen een AOW-uitkering (CBS, Statline 2002).

De volgende tabel (2.2) toont aan dat ruim tien procent van de bevolking van Echt niet meer samenleeft met hun partner door scheiding of overlijden. Vooral het aantal vrouwen, ruim 1.400, dat zonder partner leeft is relatief groot.

Tabel 2.2: Burgerlijke staat op 1 januari 2002.

		Aantal	Percentage
Bevolking	Totaal	19.187	100%
	ongetrouwd	7.684	40%
	getrouwd	9.386	49%
	gescheiden	917	5%
	verweduwd	1.200	6%
Mannen	ongetrouwd	4.231	44%
	getrouwd	4.690	49%
	gescheiden	424	4%
	verweduwd	252	3%
Vrouwen	ongetrouwd	3.453	36%
	getrouwd	4.696	49%
	gescheiden	493	5%
	verweduwd	948	10%

Bron: CBS, Statline 2002.

In 1999 (tabel 2.3) leeft een vijfde van de inwoners van Echt niet in gezinsverband. Drie procent van de bevolking is een ouder in een éénoudergezin.

In de woonkernen Schilberg en Echt is het aandeel alleenstaande veruit het grootst. Respectievelijk 24 procent en 22 procent van de bevolking is alleenstaand. Van de kleinere kerkdorpen heeft Koningsbosch met zestien procent het hoogste aandeel alleenstaanden. In Koningsbosch wonen daaraantegen gemiddeld wel de grootste gezinnen, in Echterbosch de kleinste.

Tabel 2.3: Inwoners in gezinsverband op 1 januari 1999.

	Aantal	Percentage
Totaal	19.008	100%
In gezinsverband	15.157	80%
echtgeno(o)t(e)	9.332	49%
samenwoner	136	1%
ouder in éénuoudergezin	470	3%
kind	5.219	27%
Niet in gezinsverband	3.851	20%

Bron: CBS, Statline 2002.

Allochtonen

Het aandeel allochtonen uit zogenaamde B-landen (arme landen) in Echt is in 2001 relatief laag (tabel 3.8). Ongeveer 4,5 procent (bijna 900 personen) is oorspronkelijk afkomstig uit een 'arm' land.

Uit het aandeel B-landen zijn er wel twee etnische groepen die qua aantal opvallen. Indonesiërs (voornamelijk Mollukers) en Joegoslaven zijn de grootste groepen vreemdelingen (op de EU-landen na) in Echt, zij maken voor respectievelijk 1,5 procent (285 personen) en 0,8 procent (155 personen) deel uit van de bevolking van Echt.

Het grootste aandeel allochtonen komt voor in de woonkern Echt.

Tabel 2.4: Aandeel allochtonen op 1 januari 2001.

	Aantal	Percentage
Bevolkingsaantal 2001	19.237	100%
Allochtonen	3.285	17,1%
A-landen		
EU-landen: totaal	2.150	11,2%
overige A-landen	245	1,3%
B-landen		
Indonesië (Mollukse-eilanden)	285	1,5%
Joegoslavië	155	0,8%
Turkije	45	0,3 %
Marokko	20	0,1%
Suriname	50	0,3%
Nederlandse Antillen en Aruba	30	0,2%

Vervolg tabel 2.4: Aandeel allochtonen op 1 januari 2001.

	Aantal	Percentage
Afghanistan	65	0,8%
Irak/Iran	70	0,4%
Overige B-landen	170	0,8%

Bron: CBS, Statline 2002.

Bijstandsgerechtigden

Wanneer we naar tabel 2.5 kijken dan zien we dat in Echt 2,5 procent van de bevolking tussen de 18 en 65 jaar een bijstandsuitkering ontvangt op 31 december 2001.

Veruit de grootste groep heeft een Abw-uitkering en zit in de leeftijd tussen de 21 en 65 jaar. Vijf procent van de bijstandsgerechtigden is ouder dan 65 jaar. Twaalf procent van de klanten van de Sociale Dienst in Echt heeft een Ioaw-uitkering.

Tabel 2.5: Uitkeringsbestand op 31 december 2001.

	Aantal	Percentage
Bevolking 18-64 jaar (1-1-2002)	12.543	100%
Totaal Abw	300	2,5%
totaal Abw	300	100%
Abw 18 tot 21 jaar	2	1%
Abw 21 t/m 64 jaar	230	77%
Abw 65 jaar en ouder	15	5%
Abw zak- en kleedgeld	6	2%
Bbz	4	1%
Ioaw	37	12%
Ioaz	6	2%

Bron: Afdeling Sociale Zaken gemeente Echt 2001.

Personen met een arbeidsongeschiktheids- of werkloosheidsuitkering

Op 31 december 2000 ontvangt in Echt ruim veertien procent van de bevolking tussen de 15 en 65 jaar een arbeidsongeschiktheidverzekering (tabel 2.6). Het grootste gedeelte van de arbeidsongeschikten, bijna 1.300 personen, heeft een WAO-uitkering. Dit is ruim vier maal zoveel als het aantal bijstandsgerechtigden.

Bijna twee procent van het bevolkingsdeel tussen de 15 en 65 jaar heeft op 31 december 2000 een WW-uitkering.

Tabel 2.6: WAO, WAZ, WAJONG en WW-uitkeringen op 31 december 2000.

	Aantal	Percentage
Inwoners 15-64 jaar (1-1-2001)	13.217	100,0%
WAO, WAZ en WAJONG	1.875	14,2%
WAO	1.298	9,8%
WAZ	126	1,0%
WAJONG	451	3,4%
WW		
WW lopend	238	1,8%
WW nieuw	322	
WW beëindigd	340	

Bron: Atlas SV 2000.

Inkomens per woonkern of kerkdorp

De hoogste percentages niet-actieven² liggen op 1 januari 1999 in de kerkdorpen Echterbosch en Maria Hoop (tabel 2.7). In de hele gemeente Echt is gemiddeld 24 procent niet-actief, voor de twee bovengenoemde kerkdorpen is dit respectievelijk 33 en 26 procent. Schilberg en Peij volgen, bij deze twee woonkernen ligt het aandeel niet-actieven op respectievelijk 26 en 25 procent.

Het aandeel niet-actieven drukt op het gemiddeld inkomen per inkomensontvanger. In met name Echterbosch, Peij en Maria Hoop heeft een groot deel van de lokale bevolking, respectievelijk 66, 49 en 45 procent, een laag inkomen.

² Het aantal inkomensontvangers van 15 tot en met 64 jaar dat in 1998 een uitkering als voornaamste inkomensbron had, uitgedrukt in hele procenten van het totaal aantal inkomensontvangers van 15 tot en met 64 jaar.

Tabel 2.7: Inkomens per woonkern of kerkdorp (1 januari 1999)³.

	Aantal inwoners	Gemiddeld inkomen per ontvanger per jaar (Euro)	Lage inkomens	Hoge inkomens	Niet- actieven
Gemeente Echt	19.000	13.931	44%	15%	24%
Berkelaar	340	12.887	42%	19%	16%
Echt	7.180	14.476	41%	17%	20%
Schilberg	1.770	12.797	49%	10%	26%
Gebroek	240	16.563	32%	29%	.
Aasterberg-Ophoven	70	.	.	.	.
Sint Joost	1.510	14.203	40%	17%	16%
Hingen	630	14.566	38%	20%	21%
Peij	2.440	14.158	41%	15%	25%
Slek	940	14.884	39%	18%	20%
Diergaarde Mariahoop	720	13.840	45%	16%	26%
Echterbosch	180	12.161	66%	.	33%
Aan de Berg	90	.	.	.	.
Koningsbosch	1.520	13.704	42%	11%	21%
Aan de School	70	.	.	.	.

Bron: CBS, Statline 2002.

Kenmerken bevolking Echt samengevat

Uit bovenstaande beschrijving van de bevolking van Echt maken we op dat:

- vijftien procent van bevolking in Echt 65 jaar of ouder is;
- de komende jaren een verdere vergrijzing van de bevolking zal optreden;
- vooral vrouwen (vijftien procent van de vrouwelijke populatie) alleenstaand zijn;
- drie procent van de bevolking (in 1999) een ouder is in een éénoudergezin;
- 4,6 procent van de bevolking allochtoon én afkomstig uit een B-land is;
- 2,5 procent van de bevolking tussen de 18 en 65 jaar een bijstandsuitkering ontvangt;
- veertien procent van de bevolking tussen de 15 en 65 jaar een arbeidsongeschiktheid-verzekering ontvangt;
- van de arbeidsongeschikten bijna 1.300 personen een WAO-uitkering hebben;
- bijna twee procent van de bevolking tussen de 18 en 65 jaar een WW-uitkering ontvangt;
- in het kerkdorp Echterbosch het percentage ouderen het hoogst is. In de woonkernen Schilberg en Echt de percentages alleenstaanden veruit het grootst zijn;
- de hoogste percentages niet-actieven in de kerkdorpen Echterbosch en Maria Hoop en in de woonkernen Schilberg en Peij liggen.

³ Huishoudens die verspreid over het platteland van de gemeente Echt wonen, zijn niet meegenomen.

3 ANALYSE DOELGROEPEN ECHT

Om te komen tot een gerichte en effectieve aanpak van het sociale activeringsbeleid is het nodig de doelgroepen beter in beeld te krijgen. Het gaat hierbij om drie aspecten:

Ten eerste nagaan of er vraag is naar (meer) sociale activering. Om tot een nadere analyse van de doelgroepen te komen moeten we eerst weten of er vanuit de doelgroepen vraag is naar meer sociale activiteiten.

Vervolgens, als tweede, uit welke wensen en verlangens deze vraag naar (meer) sociale activiteiten bestaat. Het sociale activeringsbeleid zal aan effectiviteit winnen wanneer er daadwerkelijk aansluiting is tussen het aanbod aan sociale activerings mogelijkheden en de wensen die leven in de doelgroepen.

Ten derde de sociale en/of fysieke beperkingen van de doelgroepen leren kennen. Dit is van belang bij het bepalen van de richting of richtingen van het sociale activeringsbeleid. Het is bijvoorbeeld een groot verschil of de beperkingen met name gelegen zijn in fysieke en psychische beperkingen (arbeidsongeschiktheid), of in taalachterstand (allochtonen).

In de volgende paragrafen gaan we achtereenvolgens kijken naar de doelgroepen bijstandsgerechtigden, ouderen en overige groepen. We eindigen dit hoofdstuk met verbeterpunten voor de doelgroepen sociale activering.

3.1 Doelgroep bijstandsgerechtigden

In deze paragraaf beschrijven we de behoeften en behoeften van bijstandsgerechtigden aan sociale activering. De doelgroep bestaat uit personen in Echt met een Abw (Algemene bijstandswet)-uitkering die langdurig werkloos zijn, geen uitzicht hebben op een baan en graag meer (sociale) activiteiten willen ondernemen, maar door omstandigheden daarin belemmerd worden.

In het vorige hoofdstuk hebben we al gezien dat in Echt 2,5 procent van bevolking tussen de 18 en 65 jaar een bijstanduitkering heeft. Onder deze 288 geselecteerde personen, waaronder ook personen met een Ioaw of Ioaz, is in de periode februari-maart een vragenlijst uitgezet. De respons op deze enquête is 30 procent (85 personen). Ook is er met een geselecteerde groep van vijf bijstandsgerechtigde alleenstaande vrouwen een groeps gesprek gehouden. Vier van deze vijf vrouwen hebben te zorgen voor minimaal één kind en allen hebben meer behoefte aan sociale contacten. De leeftijd van de vrouwen varieert van 27 tot 44 jaar.

Voor dat we naar de resultaten van de enquête en het groepsgesprek gaan kijken, is vanwege de representativiteit van de enquête, het belangrijk te weten wat de kerncijfers van het totale uitkeringsbestand zijn.

Tabel 3.1 toont dat op 31 december 1998¹ het aandeel vrouwen met een bijstandsuitkering hoger (60%) is dan het aandeel mannen. Ruim de helft (51%) van de Abw'ers is tussen de 35 en 55 jaar. Een vijfde is tussen 55 en 65 jaar.

Tabel 3.1: Uitkeringsbestand op 31 december 1998.

	ABW-uitkering	Percentage
Totaal	335 ²	100%
Mannen	165	49%
Vrouwen	170	51%
Totaal	285	100%
15-24 jaar	25	9%
25-34 jaar	60	21%
35-44 jaar	70	25%
45-54 jaar	75	26%
55-64 jaar	55	19%

Bron: CBS, Statline 2002.

Wanneer we naar tabel 3.2 kijken dan zien we dat op 31 december 2001 van de bijstandsgerechtigden drievierde alleenstaand is. Van de alleenstaanden heeft bijna een kwart (23%) voor minimaal één kind te zorgen.

Tabel 3.2: Samenstelling uitkeringsbestand op 31 december 2001.

	ABW-uitkering	Percentage
Totaal	300 ³	100%
alleenstaanden	172	58%
alleenstaande ouder	52	17%
gehuwd/samenwonend	72	24%
anders	4	1%

Bron: Afdeling Sociale Zaken gemeente Echt 2001.

¹ Dit zijn de meest actuele gegevens die hier verkrijgbaar over zijn.

² Inclusief 45 personen met IOAW en 5 personen met IOAZ. Deze 50 personen zijn alle mannen.

³ Vanwege datumverschillen en registratie ruis wijkt dit getal af van de 288 geselecteerde bijstandsgerechtigden.

In tabel 3.3. wordt duidelijk dat op 31 december 2001 ruim tweederde (69 procent) van de bijstandsgerechtigden geen sollicitatieverplichting heeft. Van de 89 personen die wel verplicht zijn om te solliciteren, is 70 procent fase 4 cliënt.

Tabel 3.3: Arbeidsverplichting uitkeringsbestand op 31 december 2001.

	ABW-uitkering	Percentage
Totaal	290 ⁴	100%
geen arbeidsverplichting	201	69%
met arbeidsverplichting	89	31%
fase 1	6	2%
fase 2	2	1%
fase 3	18	6%
fase 4	63	22%

Bron: Afdeling Sociale Zaken gemeente Echt 2001.

Nu we bekend zijn met de kenmerken van het totale uitkeringsbestand, kijken we in de volgende paragraaf naar de beperkingen en behoeften van de doelgroep bijstandsgerechtigden.

3.2 Behoeften en beperkingen van de doelgroep bijstandsgerechtigden

De vragenlijst van de enquête is opgebouwd uit zes delen, namelijk de persoons- en inkomenskenmerken, de sociale- en maatschappelijke situatie, de behoefte aan sociale activering en zorg of hulp en de bekendheid van de Bijdrageregeling en instellingen. Aan de hand van deze onderverdeling lichten we de behoeften aan sociale activering (en beperkingen) van de respondenten met een Abw-uitkering nader toe. Deze gegevens worden aangevuld en of geïllustreerd met uitkomsten uit het groepsgesprek.

3.2.1 Persoonskenmerken

De meeste respondenten zijn van middelbare leeftijd:

- de leeftijd van het merendeel van de respondenten (82%) ligt tussen de 35 en 65 jaar;
- bijna 40 procent van de respondenten heeft een leeftijd tussen de 55 en 65 jaar;
- vijf procent van de respondenten is jonger dan 30 jaar.

⁴ Idem.

Een meerderheid van de respondenten (61%) is vrouw. In de leeftijd tussen 50 en 65 jaar zitten in verhouding aanzienlijk meer mannen (64% van de mannen) dan vrouwen (37% van de vrouwen). Gemiddeld zijn mannen ruim 4 jaar ouder dan de vrouwen.

In de gezinssituatie is een duidelijk onderscheid tussen de vrouwelijke en mannelijke respondenten te maken:

- van de vrouwelijke respondenten is 96 procent alleenstaand tegenover een kwart van de mannen;
- van de alleenstaande respondenten zijn het alleen de vrouwen die voor de kinderen moeten zorgen. Van de alleenstaande vrouwen heeft bijna de helft (46%) kinderen. Een klein deel (ongeveer 17%) van de vrouwen met kinderen heeft te zorgen voor minimaal één kind dat nog geen vijf jaar is.

Een groot deel van de respondenten is (zeer) laag opgeleid:

- ruim driekwart (76%) van de respondenten heeft als hoogste opleiding lbo/mavo of lager genoten;
- een vijfde (22%) van de respondenten heeft een (middel)hoge opleiding (mbo/havo of hoger) genoten;
- mannen zijn gemiddeld iets beter opgeleid dan de vrouwelijke respondenten.

Op een enkele respondent na hebben alle respondenten de Nederlandse nationaliteit.

Wanneer bovenstaande persoonskenmerken worden vergeleken met de persoonskenmerken van de hele bijstandspopulatie, dan blijkt dat de enquête matig representatief is. Het aandeel personen in de leeftijd tussen 55 en 65 jaar, het aandeel vrouwen en het aandeel alleenstaande ouders onder de respondenten liggen respectievelijk twintig procent, tien procent en twaalf procent hoger dan in de hele bijstandspopulatie. Deze groepen zijn dus enigszins oververtegenwoordigd. Zij zijn echter de voornaamste doelgroepen van sociale activering. De oververtegenwoordiging van oudere bijstandsgerechtigden, vrouwen en alleenstaande ouders onder de respondenten maakt nog inzichtelijker, wat de behoeften en wensen zijn van de doelgroepen van sociale activering.

3.2.2 Inkomenskenmerken

Veruit de meeste respondenten, zowel mannen als vrouwen, hebben minimaal al een aantal jaar een Abw-uitkering:

- ruim meer dan de helft (58%) van de respondenten heeft vijf jaar of langer een Abw-uitkering;

- een vijfde (21%) heeft tussen de twee en vijf jaar een uitkering;
- een klein deel (13%) van de respondenten heeft de Abw-uitkering korter dan een jaar.

Ongeveer de helft (45%) van de respondenten heeft het afgelopen jaar bijzondere bijstand aangevraagd. Vrouwen maken het meest gebruik van deze mogelijkheid.

Een zeer groot deel van de respondenten heeft geen recent of helemaal geen betaalde werkervaring⁵:

- voor bijna driekwart (74%) is het één jaar of langer geleden (waarvan voor bijna de helft het zelfs tien jaar of langer geleden is) dat zij betaald werk heeft verricht;
- veertien procent van de respondenten heeft nog nooit betaald werk gedaan;
- voor een klein deel (12%) is het minder dan een jaar geleden dat zij betaald werk hebben verricht⁶.

Het overgrote deel (82%) van de respondenten heeft geen sollicitatieplicht (voor de hele bijstandspopulatie is dat 69%).

Voor het deel dat wel een sollicitatieplicht heeft of op zoek wil naar werk heeft te maken met obstakels. Uit het groepsgesprek blijkt dat enerzijds de Sociale Dienst verlangt dat een deel van de cliënten actief zoekt naar werk, maar anderzijds wordt dit gefrustreerd doordat het CWI gevestigd is in Roermond (en daarbij ook nog eens twintig minuten van het centraal station). De vervoerskosten die gemaakt worden om naar het CWI te gaan, worden niet vergoed (behalve als het om cursussen gaat). Dit is voor cliënten een reden om niet te zoeken in de vacaturebank in Roermond. Sommige cliënten komen daardoor al jaren niet meer op het Arbeidsbureau.

3.2.3 Sociale- en maatschappelijke situatie

Ruwweg kan er onderscheid gemaakt worden tussen affectieve sociale relaties en functionele sociale relaties. De affectieve relaties hebben als doel de relatie zelf (familie, vrienden). Bij de functionele relaties zijn de relaties voornamelijk een middel om een bepaald doel te bereiken (vrijwilligerswerk, lidmaatschapvereniging).

Een klein deel van de respondenten heeft weinig affectieve sociale contacten. Twaalf procent heeft het afgelopen jaar geen contact gehad met vrienden. Zes procent heeft geen contact met familie.

⁵ Het is mogelijk dat respondenten sociaal wenselijke antwoorden geven: een deel kan illegaal betaald werk verrichten of hebben verricht maar dit niet (willen) beschouwen als 'betaald werk'.

⁶ Bij 14 procent zijn ook de respondenten meegerekend die momenteel naast de bijstandsuitkering een betaalde baan hebben.

Op het vlak van de functionele relaties, heeft rond de helft van de respondenten niks van doen met een vereniging, club of vrijwilligerswerk. De voornaamste redenen dat de respondenten niet aan vrijwilligerswerk of andere activiteiten doen zijn:

- zorg voor kinderen of familie;
- medisch (zowel fysiek als psychisch);
- geen interesse;
- te duur (contributie, vervoer);
- te weinig ervaring of vaardigheden.

Diegenen die wel vrijwilligerswerk verrichten (19% van de respondenten) besteden daar gemiddeld 33 uur in de maand aan. Buiten het verenigingsleven of vrijwilligerswerk heeft een derde contact met volwassenen via de kinderen, eveneens een derde met (ex-)collega's en een klein deel via het geloof. Een klein deel heeft nooit contact met de burens en een derde van de respondenten heeft het afgelopen jaar op enigerlei wijze in contact gestaan met hulpverleners.

Naast de vraag met wie de respondenten afgelopen jaar contact hebben gehad is ook gevraagd naar de frequentie van deze contacten. Personen die behoren tot de doelgroep van de sociale activering onderhouden de meeste contacten met familie en vrienden. De frequentie van de affectieve sociale contacten is voor de respondenten aanmerkelijk hoger dan de functionele. Gemiddeld hebben de respondenten ongeveer om de twee weken contact met familie en of vrienden, voor functionele relaties ligt dit gemiddelde veel lager⁷. Een deel van de respondenten heeft zeer intensief contact met familieleden doordat zij hen verzorgen. Bijna een kwart (22%) verzorgt buiten de eigen kinderen gemiddeld 25 uur in de maand andere familieleden.

Gevraagd naar de eigen mening over de bestaande sociale contacten, dan zegt 70 procent van de respondenten voldoende sociale contacten te hebben. Dertig procent van de respondenten wil wel meer sociale contacten hebben. Vrouwen zijn gemiddeld minder tevreden met de sociale contacten die ze momenteel hebben dan de mannen.

Het is bij uitstek de groep die graag meer sociale contacten wil hebben, die als doelgroep van het sociale activeringsbeleid gezien kan worden. Daarom worden in het vervolg van deze paragraaf hun behoeften en wensen cursief weergegeven.

De drie voornaamste belemmeringen van deze groep bijstandsgerechtigden om meer mensen te ontmoeten zijn:

- *het te weinig buiten de deur komen;*
- *het moeilijk vinden om contact te maken;*
- *het hebben van financiële obstakels.*

⁷ Het gaat om een indicatie.

3.2.4 Behoeftte aan sociale activering

Veertig procent van de respondenten geeft expliciet aan graag activiteiten te ondernemen die ze nu niet doet:

- van de respondenten heeft de helft interesses in gezelligheidsactiviteiten (voornamelijk een 'avondje uit' en sport);
- een groot deel (38%) is nadrukkelijk geïnteresseerd in het volgen van een cursus of een opleiding;
- interesse in vrijwilligerswerk (22%) scoort bij de respondenten het laagst;
- vrouwen willen gemiddeld meer nieuwe activiteiten ontplooien dan de mannelijke respondenten.

De redenen om actief te zijn zowel affectief als functioneel. Van de respondenten vindt bijna de helft het belangrijk om actief te zijn vanwege het contact met andere mensen. Maar als reden wordt ook om 'iets te leren' veel genoemd (43%) door de respondenten. De meeste respondenten (44%) vinden dat de activiteiten vooral een vrijblijvend karakter moeten hebben. Precies een derde wil juist structuur in de activiteiten door vaste tijden.

De helft van de respondenten weet niet waar ze vrijwilligerswerk moet regelen wanneer ze dat zouden willen doen. Voor ruim een vijfde van diegenen die expliciet aangeven geïnteresseerd te zijn in vrijwilligerswerk, is het bijna eveneens de helft die niet weet waar het te regelen.

Uit het groepsgesprek komt hetzelfde beeld naar voren. Voor drie van de vijf vrouwen is het onbekend waar ze vrijwilligerswerk moeten regelen. Ze zijn verbaasd over de mogelijkheden van vrijwilligerswerk en weten niet dat er een grote vraag naar vrijwilligers is in Echt. Enkelen vrouwen uit het groepsgesprek zouden vrijwilligerswerk willen doen.

Eén vrouw uit het groepsgesprek doet wel vrijwilligerswerk, maar haar klacht is dat de vrijwilligers voornamelijk ouderen zijn. Graag zou ze meer willen samenwerken met mensen van haar eigen leeftijd.

Voor het deel van de respondenten dat aangeeft meer sociale contacten te willen hebben, liggen bovenstaande percentages iets hoger⁸. Het aandeel personen dat aan gezelligheidsactiviteiten, aan een cursus of een opleiding en aan vrijwilligerswerk wil deelnemen ligt hier respectievelijk rond de 80, 60 en 20 procent. De motieven om actief te zijn, zijn voor de respondenten die meer contacten willen hetzelfde als de gehele groep met een Abw-uitkering. Alleen worden ze door de eerste groep nog meer benadrukt.

⁸ Het gaat om in totaal 25 personen. De percentages moeten daarom niet te strikt gehanteerd worden.

3.2.5 Behoeftte aan zorg of hulp

Voor ruim een kwart deel (26%) van de respondenten, voornamelijk vrouwen, is op een of andere manier zorg of hulp nodig om de belemmeringen voor het ontplooien van sociale activiteiten weg te nemen. Onder hen hebben de meesten behoefte aan psychische of medische hulp (respectievelijk 40 en 30%). Een klein deel heeft (ook) thuiszorg nodig. Daarnaast wil eveneens een klein deel (ook) hulp bij schuldsanering en opvoedkundige hulp. Enkele deelnemers aan het groepsgesprek kunnen maar geen goede kinderopvang regelen voor hun (geestelijk) gehandicapte kind.

De voornaamste reden, volgens de respondenten van de enquête, dat de zorg of hulp (nog) niet ontvangen is, is dat ze in het verleden deze niet nodig hadden maar nu wel. Iets minder worden genoemd het niet weten waar de zorg te krijgen is en het niet durven aan te geven dat men zorg nodig heeft.

Volgens de deelnemers aan het groepsgesprek zijn in Echt enkele instellingen en voorzieningen die zorg of hulp aanbieden, ook niet altijd aanwezig. Enkele instellingen en voorzieningen zitten in de provinciesteden Roermond en of Sittard. Wanneer cliënten daar naar toe moeten of willen, is dat vaak een financiële last of is het zeer onpraktisch. Bovendien rijdt er weinig openbaar vervoer naar en van de kerkdorpen in Echt.

Voor het deel van de respondenten dat meer sociale contacten wil hebben, ligt het aandeel dat zorg wil ook hoger. Voor bijna de helft van deze respondenten is zorg of hulp nodig om de belemmeringen voor het ontplooien van sociale activiteiten weg te nemen. Onder deze groep bestaan dezelfde behoeftes aan zorg als bij alle personen met een Abw-uitkering. De zorgvraag van de groep die meer sociale contacten wil, wijkt echter op één type zorg af. De groep respondenten heeft meer dan gemiddeld (ruim de helft) belangstelling om te praten met lotgenoten.

Deze laatste wens correspondeert met de uitkomsten uit het groepsgesprek. Ook daar komt het beeld naar voren dat de deelnemers graag de mogelijkheid hebben om (groeps)contact te hebben met lotgenoten. Er is behoefte om te praten en contact te hebben met mensen die dezelfde achtergrond hebben als zij zelf. Een deel van de alleenstaanden voelt zich eenzaam. Het lastige voor bijstandsgerechtigden is dat wanneer zij contact hebben met mensen die een salaris hebben, er geen gelijkwaardige relatie is. Mensen uit de doelgroep willen graag praten met mensen uit diezelfde doelgroep.

Ook voor de (middelbare) leeftijdsgroep waar de vrouwen van het groepsgesprek deel vanuit maken zijn er weinig activiteiten in Echt. Hoewel zij erkennen dat er een rijk verenigingsleven is in Echt, wordt deze voornamelijk bevolkt door ouderen (of juist jongeren).

3.2.6 Bekendheid Bijdrageregeling en instellingen

De ‘Bijdrageregeling sociaal-culturele activiteiten’ voor mensen met laag inkomen⁹, is een bijdrageregeling van de Sociale Dienst waar ook voor Abw-cliënten van gebruik kunnen maken. Wanneer cliënten kosten maken met vrijetijdsactiviteiten kunnen zij hier een (gedeeltelijke) financiële vergoeding voor krijgen. Het gebruik en de bekendheid van de Bijdrageregeling is onder de respondenten als volgt:

- een groot deel van de respondenten (bijna driekwart) maakt geen gebruik van de Bijdrageregeling.
- meer dan een derde (36%) heeft nimmer van de Regeling gehoord
- een derde is er wel bekend mee, maar heeft er nooit of alleen in het verleden gebruik van gemaakt.

Ook uit het groepsgesprek blijkt dat de Bijdrageregeling niet bij iedereen bekend is. Volgens de deelnemers worden zij niet standaard over de regeling geïnformeerd door de consulent. Informatie over de Bijdrageregeling is voor cliënten alleen maar te vinden in de documenten en folders. Een cliënt moet er dus zelf zorg voor dragen dat hij of zij gebruik kan maken van de Regeling.

Sommige deelnemers aan het groepsgesprek zeggen dat zij (en anderen) van de Bijdrageregeling geen gebruik maken, omdat ze pas achteraf de vergoeding krijgen. Dit kan volgens hen ook nog eens lang duren (ongeveer een 1½ maand). Wanneer er hoge kosten gemaakt moeten worden (bijvoorbeeld een abonnement) dan moeten de cliënten het zelf voorschieten. Deze tijdelijke lasten kunnen leiden tot financiële problemen.

Voor het deel van de respondenten dat meer sociale contacten wil, heeft precies de helft nimmer van de Bijdrageregeling gehoord. Rond de veertig procent van hen maakt er momenteel (nog steeds) gebruik van en ongeveer tien procent is wel bekend met de Regeling, maar maakt er momenteel geen gebruik van.

Onder de respondenten is gevraagd naar de bekendheid van een deel van de instellingen en organisaties in Echt die hulp kan bieden bij sociale activering. De resultaten hiervan zijn gepresenteerd in tabel 3.5.

⁹ Deze regeling geldt voor mensen met een inkomen lager dan 110 procent van het minimum inkomen.

Tabel 3.5: Bekendheid instellingen in Echt bij de respondenten in maart 2002.

Instellingen	Percentage bekend
Instellingen voor thuiszorg	37%
RIAGG	56%
Algemeen Maatschappelijk Werk	46%
Stichting Welzijnswerk Echt	46%
De Gilde Opleidingen	27%
DAC (Dag Activiteiten Centrum)	40%
Anders	10%
Geen	7%

Bron: Enquête, Regioplan 2002.

Gemiddeld zijn de instellingen bij ongeveer bij 40 procent van de respondenten bekend. Het RIAGG is het bekendst, de Gilde Opleidingen het minst.

Als laatste is naar de tevredenheid van de respondenten over de Sociale Dienst gevraagd. Veruit het merendeel (83%) is redelijk tevreden over de Sociale Dienst. Het gemiddelde rapportcijfer dat de respondenten voor de Sociale Dienst geven is een 6,6.

De vrouwen uit het groepsgesprek hebben als een punt van kritiek dat de informatievoorziening door de consulenten van de Sociale Dienst te wensen overlaat. De cliënten moeten veel zelf achterhalen en uitzoeken. De voorbeelden die ze hier van geven zijn de volgende:

- algemene regelgeving;
- Bijdrageregeling sociaal-culturele activiteiten;
- cursussen (wordt weinig aangeboden);
- zorginstellingen;
- vrijwilligerswerk.

Een andere punt van kritiek van de vrouwen van het groepsgesprek is de willekeur van de consulenten. Bij de ene consulent mag meer dan bij de ander. Ook hebben de vrouwen hebben er moeite mee dat het verloop onder consulenten groot is. Ze moeten hierdoor steeds hun verhaal (dossier) aan een nieuwe consulent uitleggen waardoor oude zaken weer omhoog komen (sommige vrouwen hebben al met vijf consulenten te maken gehad). Het vertrouwen dat al die jaren met de Sociale Dienst is opgebouwd, gaat hierdoor verloren.

3.2.7 Samenvatting doelgroep bijstandsgerechtigden

In Echt heeft tweeëneenhalf procent van de bevolking tussen de 18 en 65 jaar een bijstandsuitkering.

Van de respondenten (van de enquête) is ruim 60 procent vrouw. De respondenten (zowel vrouwen als mannen) zijn overwegend van middelbare leeftijd, laagopgeleid en bezitten de Nederlandse nationaliteit. Bijna alle vrouwelijke respondenten zijn alleenstaand en een klein deel van de vrouwen heeft een kind onder de 5 jaar.

Viervijfde van de respondenten heeft langer dan twee jaar zijn of haar Abw-uitkering. Bijna 90 procent heeft nooit of langer dan een jaar geleden betaald werk verricht. Van de respondenten heeft viervijfde geen sollicitatieplicht.

Uit analyse van het uitkeringsbestand blijkt dat de enquête een matige representativiteit heeft voor de hele bijstandspopulatie van Echt. Het aandeel personen in de leeftijd tussen 55 en 65 jaar, het aandeel vrouwen, het aandeel alleenstaande ouders en het aandeel niet-arbeidsplichtigen is onder de respondenten hoger dan onder de gehele populatie. De oververtegenwoordiging van deze groepen heeft als voordeel, dat de behoeften en wensen van de voornaamste doelgroepen van sociale activering goed inzichtelijk worden.

Er is behoefte bij de respondenten aan sociale activering, zowel affectief als functioneel. De helft van de respondenten heeft behoefte aan gezelligheidsactiviteiten (affectief). Een deel van de bijstandsgerechtigde respondenten zit dan ook mogelijk in een sociaal isolement. Bijna een derde van de respondenten erkent meer sociale contacten te willen.

Ongeveer veertig procent van de respondenten wil graag een cursus of een opleiding volgen (functioneel). Er is daarentegen relatief weinig behoefte aan vrijwilligerswerk. Dit laatste is mogelijk een gevolg van de onbekendheid van vrijwilligerswerk bij een deel van de respondenten.

Voor ongeveer een kwart van de respondenten, waarvan het merendeel vrouw is, is op de een of andere manier zorg of hulp nodig om de belemmeringen voor het ontplooiën van sociale activiteiten weg te nemen. De voornaamste redenen dat de respondenten *niet* aan sociale activiteiten meedoen, zijn het hebben van kinderen, medische/psychische problemen, de kosten of het ontbreken van vaardigheden.

Het gedeelte dat erkent meer sociale contacten te willen, wordt geconfronteerd met dezelfde belemmeringen. Alleen wegen de belemmeringen bij hen zwaarder en hebben ze sterk de behoefte om dit te bespreken met lot- en leeftijdsgenoten.

Uit de enquête en het groepsgesprek is naar voren gekomen dat de informatievoorziening door consultants onder de cliënten onvoldoende is. De cliënten moeten dikwijls zelf zien uit te vinden welke regelingen (bijvoorbeeld Bijdrageregeling sociaal-culturele activiteiten) en mogelijkheden (bijvoorbeeld vrijwilligerswerk) er bestaan.

Ook blijkt dat de geografische afstand tot enkele instellingen en voorzieningen een obstakel kan zijn om meer activiteiten te ontwikkelen. Een aantal zorginstellingen (bijvoorbeeld kinderopvang gehandicapten) en voorzieningen (bijvoorbeeld CWI) ligt in Roermond of Sittard.

Vanwege de kosten of een gebrekkig openbaar vervoer leidt dat ertoe dat mensen afzien gebruik te maken van de aangeboden diensten.

3.3 Doelgroep ouderen

In deze paragraaf kijken we naar de beperkingen en behoeften aan sociale activering van mensen in Echt die 65 jaar of ouder zijn. Tot de doelgroep sociale activering behoren ouderen die (dreigen te) vereenzamen door financiële en fysieke problemen en graag meer sociale contacten en activiteiten willen hebben. Omdat deze groep niet via bestanden of andere data te achterhalen is, is ervoor gekozen om een groepsgesprek te houden met alleenstaande ouderen. Voor dat we een beschrijving geven van hun beperkingen en behoeften, gaan we hieronder een indicatie proberen te geven om wat voor aantallen ouderen het gaat.

Van de bijna 3.000 ouderen in Echt (zie tabel 3.6) zijn er in 2002 maximaal 1.321 personen alleenstaand doordat zij ongehuwd, gescheiden of verweduwd zijn¹⁰. Van deze alleenstaanden is precies driekwart vrouw. Een klein deel van de alleenstaanden, 128 personen, woont in Zorgcentrum de Eghte. Ongeveer driekwart van de ouderen is volgens de seniorenraad geen lid van één van de seniorenverenigingen in de gemeente Echt. Dit betekent dat er ongeveer 750 alleenstaande ouderen - voornamelijk vrouwen - in Echt zijn, waarvan de wensen en behoeften niet of weinig bekend zijn.

Tabel 3.6: Burgerlijke staat van personen 65 jaar en ouder, 2002.

			Aantallen	Percentage
Totaal			2.953	100%
Bevolking	ongehuwd		282	10%
		gehuwd	1.632	55%
		gescheiden	90	3%
		verweduwd	949	32%
Mannen	ongehuwd		97	3%
		gehuwd	901	30%
		gescheiden	40	1%
		verweduwd	195	7%
Vrouwen	ongehuwd		185	6%
		gehuwd	731	25%

¹⁰ Maximaal 1.321 personen omdat een deel van hen ook kan samenwonen. In theorie kunnen het er ook meer zijn dan 1.321 personen, omdat gehuwden gescheiden kunnen zijn van tafel en bed.

Vervolg tabel 3.6: Burgerlijke staat van personen 65 jaar en ouder, 2002.

gescheiden	50	2%
verweduwd	754	26%

Bron: CBS, Statline 2002.

Groepsgesprek

Voor het groepsgesprek zijn acht alleenstaande vrouwen tussen de 70 en 80 jaar uitgenodigd. De vrouwen hebben geen contacten met zorginstellingen en of geen medische indicaties en zijn geen lid van een seniorenvereniging.

Uit het groepsgesprek komt naar voren dat de belangrijkste klacht van ouderen is dat er na 17.00 uur door de weeks en in het hele weekend geen artsen in Echt dienst hebben¹¹. Deze regeling is op 1 januari 2002 ingegaan. Inwoners van Echt moeten op genoemde tijdstippen naar de artsenpost in Roermond. Dit geldt tevens voor een bezoek aan de apotheek. Het wordt door (alleenstaande) ouderen als beangstigend ervaren dat zij bij calamiteiten niet in de nabijheid zitten van een arts en apotheek.

Het (openbaar)vervoer naar de artsenpost in Roermond is voor veel ouderen een probleem. Ouderen hebben dikwijls geen eigen vervoer en kunnen fysieke beperkingen hebben. Wanneer zij reiskosten moeten maken om naar de artsenpost in Roermond te kunnen, krijgen ze deze kosten door niemand vergoed. Deze kosten kunnen oplopen. Doordat het vervoer met de trein of bus voor ouderen fysiek niet altijd mogelijk is (traplopen, afstand naar station), is een deel van de ouderen aangewezen op taxi's. Een retour Echt-Roermond kost met de taxi al snel rond de 55 euro.

Er is naast de beperkt toegankelijke artsenpost geen hulpdienst (of telefooncentrale) voor ouderen in Echt. Wanneer ouderen door acuut medische hulp geen huishoudelijk werk meer kunnen verrichten, is er niemand bij wie ze terechtkunnen voor boodschappen, koken, wassen, grasmaaien en andere klussen in en rondom het huis.

Niet alleen de artsenpost maar ook veel andere instellingen en voorzieningen liggen buiten Echt (zie ook bijstandsgerechtigden, paragraaf 3.2.5). En binnen de gemeente Echt verdwijnen winkels en voorzieningen, zoals het postkantoor, uit de kerkdorpen en wijken. Hierdoor worden steeds meer ouderen afhankelijk van (openbaar)vervoer. Dit kan een financiële last zijn en is vaak onpraktisch. Er rijdt bijvoorbeeld geen bus meer naar Sittard en er bestaat weinig openbaar vervoer tussen de woonkernen en kerkdorpen die behoren tot de gemeente Echt. Buurtbusje die heen en weer pendelen zitten bovendien vast aan een maximum aantal passagiers. Dit betekent dat senioren soms voor niks op de bus staan te wachten en bijvoorbeeld niet hun boodschappen kunnen doen.

¹¹ Hoewel dit knelpunt eigenlijk losstaat van sociale activering, lijkt het ons het toch nuttig om dit punt te vermelden.

De verscaling van winkelaanbod en voorzieningen in de wijken en kerkdorpen van Echt heeft echter ook gevolgen voor de sociale controle. De ouderen in met name de kerkdorpen zijn bang voor verdere verlies van sociale contacten en controle. Bij 'vitale' ouderen in de kerkdorpen is er daarom ook behoefte aan een soort inlooppunt/buurthuis waar ze een kopje koffie kunnen drinken en kunnen kletsen. De deelnemers van het groepsgesprek bedoelen hier niet zoiets als het 'huiskamerproject' waar veel gehandicapte ouderen aan deelnemen. De ouderen willen juist meer contact met mensen uit dezelfde leeftijdscategorie die net als zij ook goed te pas zijn.

De ouderen die hebben deelgenomen aan het groepsgesprek vinden dat ouderen concurrentie ondervinden van belangengroepen van invaliden en gehandicapten. Ouderen die geen duidelijke handicap hebben (of indicatie) maar wel slecht ter been zijn of andere klachten hebben (zoals hartklachten), hebben niet dezelfde 'privileges' als gehandicapten (zowel jongeren als ouderen). Waar gehandicapten allerlei kortingen krijgen en mogelijkheden hebben, moeten 'gezonde' senioren vaak het volle pond betalen. Voor deze 'gezonde' ouderen is dikwijls niks extra geregeld.

De ouderen uit het groepsgesprek zijn echter ook positief over georganiseerde activiteiten in Echt, alleen kunnen sommige zaken nog op een aantal punten verbeterd worden.

Volgens de ouderen uit het groepsgesprek zijn er in Echt genoeg activiteiten en cursussen, alleen zijn deze vaak in de avonduren. De meeste ouderen durven in de avonden niet alleen op stap, dus vermijden ze deze activiteiten.

Voor de meeste ouderen is de informatievoorziening in Echt over allerlei activiteiten voldoende. Er is bij aantal ouderen wel behoefte aan meer informatie over omgaan met rollators, de dienstregeling van het openbaar vervoer en over het gebruik van chip, pinpasjes, et cetera.

Kort samengevat hebben de ouderen in Echt behoefte aan:

- fulltime bemande artsenpost in Echt;
- hulppost huishoudelijk werk;
- verbetering van het (openbaar)vervoer;
- handhaving aanbod winkels en voorzieningen;
- activiteiten overdag;
- andersoortige activiteiten in de afgelegen woonkernen en kerkdorpen;
- meer samenwerking met de gehandicaptenorganisaties.

3.4 Overige doelgroepen sociale activering

Naast de doelgroepen bijstandsgerechtigden en ouderen zijn er meer groepen mensen die onder sociale activering kunnen vallen. Hierbij kunnen we onder andere denken aan mensen met een WAO- of WW-uitkering, allochtonen, ex-psychiatrische patiënten, gehandicapten, cliënten uit maatschappelijke opvang en verslaafden.

Doordat de onderzoekscapaciteit afgebakend is, cijfermateriaal niet altijd voorhanden is, en belangrijk, de verschillende doelgroepen moeilijk te bereiken zijn, kan niet van elke doelgroep apart een analyse gemaakt worden. Er kunnen alleen enkele indicaties gegeven worden. Dit zullen we achtereenvolgens doen voor de groep personen met een arbeidsongeschiktheidsverzekering, personen die vragen om extra financiële hulp bij de gemeente en van de cliënten van Maatschappelijk Werk. Bij deze laatste groep wordt een schets gegeven van de sociaal-psychische problematiek.

Personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering

In Echt is van de personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering ruim 60 procent man (tabel 3.7). Viervijfde van de arbeidsongeschikten is geheel afgekeurd voor werk. Voor de WAO- en WAZ-uitkeringen geldt dat eveneens viervijfde in de leeftijdsgroep zit tussen de 45 en 65 jaar. Van de ontvangers van een WAJONG-uitkering zit een groot deel (38%) in de leeftijdsgroep tussen de 35 en 45 jaar. Driekwart deel van de arbeidsongeschikten heeft de arbeidsongeschiktheidsuitkering al vijf jaar of langer.

Tabel 3.7: Personen met een WAO, WAZ of WAJONG-uitkering op 31 december 2000.

		WAO		WAZ		WAJONG	
		aantal	percentage	Aantal	percentage	aantal	percentage
Totaal in Echt		1.298	100,0%	126	100,0%	451	100,0%
Geslacht	man	860	66,3%	77	61,1%	260	57,6%
	vrouw	438	33,7%	49	38,9%	191	42,4%
Arbeidsongeschikt	deels	310	23,9%	55	43,7%	1	0,2%
	geheel	988	76,1%	71	56,3%	450	99,8%
Leeftijd	15-24 jaar	3	0,2%			36	8,0%
	25-34 jaar	86	6,7%	3	2,4%	71	15,8%
	35-44 jaar	196	15,1%	11	8,7%	172	38,1%
	45-54 jaar	469	36,1%	40	31,8%	121	26,8%
	55-64 jaar	544	41,9%	72	57,1%	51	11,3%

Vervolg tabel 3.7: Personen met een WAO, WAZ of WAJONG-uitkering op 31 december 2000.

Uitkeringsduur	tot 5 jaar	387	29,8%	39	31,0%	41	9,1%
	vanaf 5 jaar	911	70,2%	87	69,0%	410	90,9%

Bron: Atlas SV 2000.

Omdat in Echt een groot deel van de groep WAO'ers (en mensen met een WAZ) relatief oud is en lang al de uitkering heeft, lijkt het beeld te ontstaan dat voor een aanzienlijke groep het perspectief op werk gering is. Toch blijkt uit landelijk onderzoek dat een aanzienlijke grote groep van de WAO'ers weer (gedeeltelijk) zou willen werken. Bij het (weer) manifest maken van de motivatie om te gaan werken, zodat reïntegratie naar werk mogelijk wordt, is veel inzet nodig van alle betrokken actoren (Geuns e.a., 2002).

Een verschil tussen WAO'ers die niet uitstromen en 'blijvers' in de bijstand is dat WAO'ers vooral één belemmering kennen, namelijk hun ziek zijn, terwijl de situatie van bijstandcliënten die niet uitstromen gekenmerkt worden door een veelheid aan problemen:

“De WAO'ers zijn in tegenstelling tot de bijstandsgerechtigden meestal niet sociaal geïsoleerd, kennen geen grote financiële problemen en hebben voor een groot deel een voor hen zelf acceptabele invulling van hun leven gevonden.” (Idem).

Personen die extra financiële bijstand aanvragen

In tabel 3.8 worden buiten de bijstandsuitkering de overige financiële hulpverlening van de Sociale Dienst weergegeven. Zes procent van de bevolking ouder dan 18 jaar maakt op 31 december 2001 gebruik van deze overige financiële hulpverlening. Van alle extra financiële hulp maken de meeste mensen aanspraak op de Regeling WVG (Wet Voorzieningen Gehandicapten) -vervoer. Er is op 31 december 2001 een groep van 44 personen die profiteerde van de Vangnetregeling in de gemeente Echt. Een klein deel van de bevolking van Echt (10 personen) maakt op 31 december 2001 gebruik van de schuldhulpverlening door Sociale zaken.

Tabel 3.8: Bestand Sociale Zaken op 31 december 2001.

	Aantal	Percentage
Overige	946	100%
Vangnetregeling	44	5%
Schuldhulpverlening	10	1%
WTV	3	>1%
ROA	6	>1%
WVG: vervoer	883	93%

Bron: Afdeling Sociale Zaken gemeente Echt 2001.

Bij de Kredietbank in Roermond maken 32 personen uit Echt in 2001 gebruik van de schuldhulpverlening.

Sociaal-psychische problematiek

Om een indicatie te krijgen van de sociaal-psychische problematiek in Echt gebruiken we hieronder het cijfermateriaal uit 2001 van de Stichting Algemeen Maatschappelijk Werk Midden-Limburg. We benadrukken dat het om een globaal beeld gaat van Echt, omdat cijfermateriaal van het RIAGG en andere maatschappelijke hulpinstanties niet meegenomen zijn.

Volgens Maatschappelijk Werk Midden-Limburg wijkt Echt niet veel af van andere gemeenten. In 2001 is ruim 2 procent van de bevolking van Echt een cliënt van Maatschappelijk Werk. Veruit de meerderheid (93%) komt uit Echt¹² en het overige deel uit Koningsbosch.

Ruim tweederde van de cliënten is door een andere instantie doorverwezen naar Maatschappelijk Werk voor verdere hulp (tabel 3.9). Een kleine een derde heeft zelf initiatief genomen om hulp te krijgen bij zijn of haar maatschappelijke problemen.

Tabel 3.9: Initiatief hulp.

	Aantal	Percentage
Totaal dossiers	354	100%
Cliënt	102	29%
Maatschappelijk werker	3	1%
Verwezen/anders	242	68%
Onbekend	7	2%

Bron: Maatschappelijk Werk Midden-Limburg 2001.

In tabel 3.10 en 3.11 kijken we vooral naar de groepen mensen die meer kans maken om tot de doelgroep van sociale activering te behoren.

Er zijn meer vrouwen dan mannen in de bevolking van Echt die hulp krijgen of nemen van het Maatschappelijk Werk. De groep boven de zestig jaar vormt, wanneer we het vergelijken met de bevolkingsopbouw van Echt, relatief het kleinste deel dat hulp krijgt of neemt. Deze laatste constatering komt ook tot uiting in de bron van inkomsten. Personen met een AOW of een pensioen nemen of krijgen weinig maatschappelijke hulp. Mensen met een uitkering of een beurs vormen daarentegen relatief een grote groep cliënten binnen Maatschappelijk Werk. Dit geldt eveneens voor mensen met een eenouderhuishouden.

¹² Bedoeld worden de woonkernen Echt, Hingen, Peij, Schilberg en Slek.

Tabel 3.10: Geslacht en leeftijd.

	Aantal	Percentage
Totaal cliënten	425	100%
Geslacht		
Man	166	40%
Vrouw	259	60%
Leeftijd		
Jonger dan 20 jaar	50	12%
20 tot en met 49 jaar	275	65%
50 tot en met 59 jaar	55	13%
60 tot en met 69 jaar	22	5%
70 jaar en ouder	14	3%
Onbekend	9	2%

Bron: Maatschappelijk Werk Midden-Limburg 2001.

Tabel 3.11: Inkomen en huishoudsamenstelling.

	Aantal	Percentage
Totaal cliënten	425	100%
Bron van inkomsten		
Arbeid	149	35%
Uitkering of beurs	99	23%
AOW, pensioen	18	5%
Overige/zonder inkomen	56	13%
Inkomen van een ander	56	13%
Onbekend	47	11%
Gezinsverband		
Samenwonendpaar zonder kind	29	7%
Samenwonendpaar met kind	190	45%
Overige meerpersoonshuishoudens	49	11%
Eenouderhuishouden	53	12%
Eenpersoonshuishouden	74	17%
Institutionele huishouden	2	<1%
Onbekend	28	7%

Bron: Maatschappelijk Werk Midden-Limburg 2001.

Wanneer we naar tabel 3.12 kijken dan zien we dat de psychische problematiek veruit het grootste (19%) aandeel vormt bij de cliënten uit Echt. Dan komen de thema's slachtofferhulp, verwerking en de relationele problemen. Problematiek die (ook) gerelateerd kan zijn aan sociale activering zoals inkomen en besteding (46 personen), scholing, arbeid, eenzaamheid en verslaving scoren afzonderlijk relatief laag.

Tabel 3.12: Problemen cliënten Maatschappelijk Werk komend uit Echt.

	Aantal	Percentage
Totaal	753	100,0%
Inkomen	12	1,6%
Besteding	34	4,5%
Huisvesting	39	5,2%
scholing	30	4,0%
Arbeid	32	4,3%
Echtscheiding	38	5,1%
Gezondheid	44	5,9%
Relatie partners	64	8,6%
Relatie-ouders-kinderen	48	6,4%
Relatie overigen	32	4,3%
Maatschappelijke organisaties	19	2,5%
Verwerking	67	8,9%
Eenzaamheid	13	1,8%
Identiteit	13	1,8%
Verslaving	3	0,4%
Psychische problemen	145	19,3%
Cultuurverschil	43	5,7%
Slachtoffer geweld	68	9,0%
Status	9	1,2%

Bron: Maatschappelijk Werk Midden-Limburg 2001.

Allochtonen

Meer dan 4,5 procent (bijna 900 personen) is oorspronkelijk afkomstig uit een 'arm' land (zie ook hoofdstuk 2). Uit gesprekken met deskundigen uit het veld blijkt dat er geen sprake is van omvangrijke problemen met één van de groepen allochtonen.

Indicatie overige doelgroepen samengevat

Uit bovenstaande beschrijving blijkt dat over de overige doelgroepen gezegd kan worden dat:

- van de personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering:
 - zestig procent man is;
 - vaak boven de 45 jaar is;
 - viervijfde deel geheel afgekeurd voor werk is;
 - driekwart al vijf jaar of langer de uitkering heeft.
- zes procent van de bevolking ouder dan 18 jaar maakt gebruik van het WVG-vervoer;
- ongeveer een half procent van de bevolking zoekt hulp bij een maatschappelijke instelling vanwege inkomens, bestedings- of schuldproblemen (minimaal 88 personen in 2001);
- de geboden maatschappelijke hulp aan de omliggende kerkdorpen relatief laag is;
- het vrouwelijke deel van de bevolking meer maatschappelijk hulp krijgt of neemt dan het mannelijke deel;
- ouderen verhoudingsgewijs maar een klein deel uitmaken van de cliënten van Maatschappelijk Werk Midden-Limburg.
- mensen met een uitkering (of beurs) en of die alleenstaande ouder zijn relatief veel maatschappelijk hulp nemen of krijgen;
- psychische problematiek vormt het merendeel van de hulvragers van Maatschappelijk Werk het belangrijkste motief is om hulp te vragen;
- er geen sprake is van omvangrijke problemen met één van de groepen allochtonen.

3.5 Verbeter- en knelpunten voor doelgroepen sociale activering

Uit de doelgroep analyses van paragraaf 3.1 tot en met 3.4 kunnen we de volgende conclusie trekken:

Er is bij een groep mensen uit Echt behoefte aan (meer) sociale activering zoals aangegeven in de definitie in hoofdstuk 1.

Deze groepen mensen treffen we in Echt voornamelijk onder langdurige werklozen, alleenstaande ouderen, en mensen met financiële en/of psychische problemen.

Voor deze doelgroepen kan een aantal verbeter- en knelpunten geformuleerd worden. Achtereenvolgens behandelen we de volgende verbeter- en knelpunten: informatievoorziening, aanbod zorg of hulp, aanbod sociale activiteiten, (openbaar) vervoer, aanbod winkels en voorzieningen en samenwerking.

Informatievoorziening

- ❑ Er is bij langdurige werklozen (bijstandsgerechtigden en arbeidsongeschikten) behoefte aan een betere informatie over (financiële) regelingen. Mensen die langdurig werkloos zijn, zijn niet altijd op de hoogte van bestaande (gemeentelijke) regelingen waarmee de lasten verlicht kunnen worden. De Bijdrageregeling sociaal-culturele activiteiten is een regeling die niet altijd bij iedereen bekend is. Overigens kent een deel de Regeling wel, maar wordt er geen gebruik van gemaakt vanwege het feit dat de vergoeding pas achteraf plaatsvindt. Naast de Bijdrageregeling valt er ook te denken aan regelingen op het gebied van kinderopvang die nog onvoldoende bekendheid hebben.
- ❑ Er is behoefte bij een deel van de doelgroep aan betere voorlichting over vrijwilligerswerk. Dikwijls weten ze niet de mogelijkheden en wat het inhoudt.
- ❑ Er is behoefte bij een deel van de doelgroep aan betere informatie over sociale activiteiten. Zij weten niet wat voor een aanbod er is aan sociale activiteiten binnen de eigen gemeente of omgeving.

Aanbod zorg of hulp

- ❑ Er is bij een ongeveer een kwart van de langdurige werklozen zorg of hulp nodig, om de belemmeringen voor het ontplooiën van sociale activiteiten weg te nemen. Het gaat hier met name om vrouwen. De voornaamste redenen dat zij *niet* aan sociale activiteiten meedoen, zijn het hebben van kinderen, medische/psychische problemen, de kosten of het ontbreken van vaardigheden.
- ❑ Bij ouderen is er behoefte aan een fulltime bemande artsenpost in Echt. De klacht van ouderen is dat er na 17.00 uur door de weeks en in het hele weekend geen artsen in Echt dienst hebben. Inwoners van Echt moeten op genoemde tijdstippen naar de artsenpost in Roermond. Dit geldt tevens voor een bezoek aan de apotheek.
- ❑ Bij ouderen is er behoefte aan een hulpdienst (of telefooncentrale) voor huishoudelijk werk. Dit is nodig wanneer ouderen door een (acuut) medische oorzaak geen huishoudelijk werk meer kunnen verrichten.

Aanbod sociale activiteiten

- ❑ Er is behoefte bij een deel van de bijstandsgerechtigden aan (meer) affectieve sociale contacten. Hierbij denken zij aan het praten met lot- en leeftijdsgenoten of gezelligheidsactiviteiten.
- ❑ Er is behoefte bij bijstandsgerechtigden en arbeidsongeschikten aan (meer) functionele sociale activiteiten. Hierbij denken de leden uit de doelgroep aan het volgen van een cursus of opleiding.
- ❑ Bij ouderen is er behoefte aan andersoortige activiteiten in de afgelegen woonkernen en kerkdorpen. ‘Vitale ouderen’ in deze buurten hebben behoefte aan een soort inlooppunt/

buurthuis waar ze een kopje koffie kunnen drinken en kunnen kletsen met mensen uit dezelfde leeftijdscategorie die net als zij ook goed te been zijn.

- ❑ Bij ouderen is er behoefte aan activiteiten overdag. Volgens de ouderen zijn er in Echt genoeg activiteiten en cursussen, alleen zijn deze vaak in de avonden. De meeste ouderen durven in de avonden niet alleen op stap, dus vermijden ze deze activiteiten

Openbaar vervoer

- ❑ Er is behoefte aan verbetering van het (openbaar) vervoer. De geografische afstand tot enkele instellingen en voorzieningen kan voor zowel langdurige werklozen als ouderen een obstakel zijn om meer activiteiten te ontwikkelen. Een aantal zorginstellingen (bijvoorbeeld ziekenhuis) en voorzieningen (bijvoorbeeld CWI) ligt in Roermond of Sittard. De winkelvoorzieningen zijn gecentraliseerd in het centrum van Echt. Vanwege de kosten of een gebrekkig openbaar vervoer leidt dat ertoe dat mensen afzien gebruik te maken van de aangeboden diensten.

Aanbod winkels en voorzieningen

- ❑ Bij ouderen is er behoefte aan de handhaving van het aanbod winkels en voorzieningen. De verschaling van winkelaanbod en voorzieningen in de wijken en kerkdorpen van Echt leidt tot een verder verlies van sociale contacten en controle voor ouderen.

Samenwerking

- ❑ Er is behoefte bij ouderen aan meer samenwerking met de gehandicaptenorganisaties. Ouderen vinden dat zij concurrentie ondervinden van belangengroepen van invaliden en gehandicapten. Ouderen die geen duidelijke handicap hebben (of indicatie) maar wel slecht ter been zijn of andere klachten hebben (zoals hartklachten), hebben niet dezelfde “privileges” als gehandicapten (zowel jongeren als ouderen).

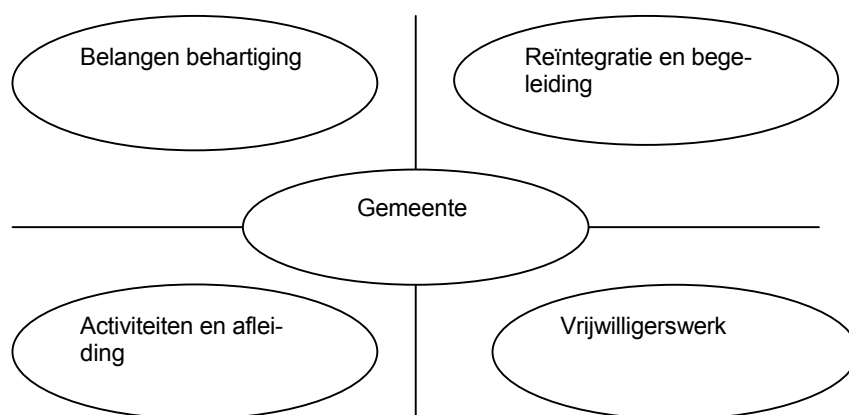
4 INSTITUTIONELE OMGEVING SOCIALE ACTIVERING ECHT

De gemeente Echt wil in het kader van het project ‘Echt Sociaal Actief’ komen tot een verbetering van de institutionele infrastructuur rond sociale activering. Deze infrastructuur dient twee doelen:

1. Het verbeteren van het bereiken en bedienen van de doelgroep sociale activering.
2. Het verwerven van plaatsen voor vrijwilligerswerk

Om tot een verbetering van de institutionele infrastructuur rond sociale activering te komen, is het om te beginnen nodig om een kader te scheppen van de huidige infrastructuur. We kunnen de infrastructuur rond sociale activeringsactiviteiten onderverdelen in vier clusters, namelijk als eerste de organisaties die de belangen behartigen voor de doelgroep; als tweede de organisaties die de reïntegratie en begeleiding van de doelgroep op zich nemen; als derde de organisaties die activiteiten en afleiding voor de doelgroep organiseren; als vierde de organisaties die vrijwilligerswerk aanbieden (figuur 4.1). Het ideaal is dat de regie over deze vier clusters gevoerd wordt door de gemeente.

Figuur 4.1: Infrastructuur rond sociale activeringsactiviteiten.



Gemeente

De gemeente voert, eventueel in samenwerking met andere organisaties, de regie over de infrastructuur sociale activering. Zij initieert, stuurt aan en evalueert het te voeren beleid aangaande sociale activering.

Belangenbehartiging voor de doelgroep

Dit zijn de organisaties die de belangen behartigen van een specifieke doelgroep. We kunnen hierbij denken aan een ouderen- en gehandicaptenorganisaties, sociale adviesraden, cliëntenraden voor bijstandsgerechtigden en WAO-platforms.

Reïntegratie en begeleiding van de doelgroep

Dit zijn de zorginstellingen en toeleidingsorganisaties die als taak hebben om leden van de doelgroep onder professionele begeleiding te reïntegreren in de maatschappij en/of toe te leiden naar werk. Voorbeelden hiervan zijn het CAD (Centrum voor Alcohol- en Drugsverslaafden), reïntegratiebedrijven (zowel commercieel als non-profit), Stichting Algemeen Maatschappelijk Werk, sociale werkvoorzieningsplaatsen, RIAGG, opleidingen en sommige welzijnsorganisaties.

Activiteiten en afleiding voor de doelgroep

Dit zijn de zorginstellingen, welzijnsorganisaties en verenigingen die (onder andere) als doel hebben om leden van doelgroep hobbyactiviteiten of andersoortige afleidingen aan te bieden. Hierbij kan gedacht worden aan de Zonnebloem, Rode Kruis, hobbyclubs, buurtcentra en sportverenigingen.

Vrijwilligerswerk

Dit zijn de (zorg)instellingen en verenigingen die als doel hebben het bemiddelen van vrijwilligers of die gebruik maken van vrijwilligers als middel om een ander doel te dienen. Bij bemiddelaars kunnen we denken vrijwilligerscentra of thuishulpcentra. De organisaties die gebruik maken van vrijwilligers zijn te plaatsen in een breed spectrum van allerlei soorten hobby- en sportverenigingen tot hulp- welzijnsorganisaties en verder.

De doelstelling van dit hoofdstuk is niet om het complete aanbod aan sociale activiteiten in kaart te brengen, maar om op zoek te gaan naar verbeter- en knelpunten in de infrastructuur rond sociale activeringsactiviteiten. Deze verbeter- en knelpunten zijn verzameld door met meer dan 25 deskundigen, professionals en vertegenwoordigers van instellingen, verenigingen en (belangen)organisaties uit Echt of omgeving te spreken in de periode van maart tot april in 2002. In april is er ook een mini-conferentie ‘Sociale activering in Echt’ georganiseerd, waar de aanwezige organisaties aan de gepresenteerde knel- en verbeterpunten prioriteiten konden geven¹. Daarnaast zijn de knelpunten van het sociale activeringsbeleid van drie gemeenten geanalyseerd, te weten Duiven, Lochem en Wisch. De drie gemeenten zijn geselecteerd op basis van het inwoneraantal (rond de 20.000) en op de keuze voor de doelgroepen (gelijk aan de definitie in hoofdstuk 1). De analyse van de gemeenten is gedaan door middel van bestudering van beleidsnota's en gesprekken met de project coördinatoren.

Paragraaf 4.1 gaat in op de verbeter- en knelpunten voor de gemeente Echt en van bovengenoemde vier clusters. In paragraaf 4.2 worden alle verbeter- en knelpunten van de infrastructuur rond sociale activering voor Echt en omgeving nog eens op een rijtje gezet.

¹ Voor een verslag van de mini-conferentie zie bijlage 1

4.1 Het aanbod van sociale activeringsactiviteiten

In deze paragraaf geven we eerst aandacht aan de rol van de gemeente Echt. Vervolgens komen de drie clusters ‘belangenbehartiging’, ‘reïntegratie en begeleiding’ en ‘activiteiten en afleiding’ die in Echt en omgeving voorkomen gezamenlijk aan bod. Als laatste kijken we naar het aanbod en de bemiddeling van vrijwilligerswerk in Echt en omgeving.

4.1.1 De gemeente Echt

De gemeente Echt heeft de definitie bepaald van sociale activering in de eigen gemeente (zie hoofdstuk 1). Zij heeft opdracht gegeven tot de doelgroepanalyse en het verbeteren van de infrastructuur rond sociale activering. De gemeente heeft daarmee de regierol op zich genomen.

Er is een aantal verbeter- of knelpunten, waar de lokale bestuurders rekening mee dienen te houden:

Regierol

- ❑ De gemeente Echt moet de regierol vasthouden en er actief vorm aan blijven geven.

Interne afstemming

- ❑ Het tegengaan van verkokering binnen de gemeentelijke diensten. Voorkomen dient te worden dat diensten zoals Sociale Zaken, Welzijn en Onderwijs afzonderlijk van elkaar hun activeringsbeleid gaan uitvoeren.
- ❑ Door de naderende fusie op 1 januari 2003 met de buurgemeente Susteren kunnen erin de toekomst mogelijk discussies optreden rond de regierol. De gemeente Susteren is op een aantal deelterreinen anders georganiseerd dan Echt. Een voorbeeld hiervan is dat de afdelingen Sociale Zaken van de twee gemeenten sociale activeringstrajecten niet bij dezelfde organisatie inkopen. Inkoop bij één organisatie kunnen de kosten drukken. De twee deelgemeenten dienen hun sociale activeringsbeleid zo spoedig mogelijk op elkaar af te stemmen.

Externe afstemming

- ❑ Naast de gemeente Echt zijn en blijven ook externe organisaties mede verantwoordelijk voor het uitvoeren van het sociale activeringsbeleid. Het is belangrijk dat de gemeente Echt met deze partijen regelmatig overleg voert en zorgt dat ze van elkaars activiteiten op de hoogte blijven.
- ❑ De gemeente Echt dient er vanuit de regierol zorg voor dragen dat in het netwerk sociale activering hiaten worden opgevuld.

Grote rol welzijn

- ❑ Voorheen was het sociale activeringsbeleid in de gemeente Echt met name erop gericht om bijstandsccliënten toe te leiden naar werk. In de huidige doelstelling van sociale activering wordt ook een belangrijke rol weggelegd voor het verbeteren van het welzijn van alle burgers in Echt die in een achterstandspositie verkeren. De gemeente Echt en derden dienen dan ook in de geest van deze definitie te handelen.
- ❑ De resultaten van het sociale activeringsbeleid waar de nadruk op welzijn ligt, zijn minder goed te kwantificeren. Voor de operationalisering en evaluatie van het uitgevoerde beleid dienen de definities van de doelstellingen dan ook nauwkeurig omschreven te worden. Ter illustratie nemen we de doelstelling dat sociale activeringstrajecten succesvol dienen afgesloten te worden als voorbeeld. De doelstelling kan subjectief gemeten worden door de cliënten zelf het traject te laten evalueren. Objectief door het meten van het aantal formeel afgeronde trajecten. Voor de keuze voor zowel de subjectieve als objectieve meting dient van tevoren goed nagedacht te worden wat er precies gemeten wordt en hoe de meting praktisch uitgevoerd kan worden.

(Financiële) randvoorwaarden

- ❑ De gemeente Echt is, samen met derde partijen, verantwoordelijk voor het scheppen en in stand houden van randvoorwaarden voor de uitvoering van het activeringsbeleid. De gemeente dient daarom zorg te dragen voor het ter beschikking stellen van de benodigde (financiële) middelen (zie ook bijlage 2, wetten en financiële regelingen).

4.1.2 Belangen behartiging, reïntegratie en begeleiding en activiteiten en afleiding

Er is gesproken met medewerkers van vier belangenorganisaties die de belangen behartigen van de verschillende leden van de doelgroep. Het gaat om de volgende organisaties:

- Sociale Adviesraad gemeente Echt.
- Seniorenraad Echt.
- Stichting Platform voor Gehandicapten en Ouderen (SPGO) in Echt.
- Spreek- en Adviespunt WAO in Roermond.

Er is gesproken met medewerkers van tien zorginstellingen en toeleidingsorganisaties die als taak hebben om leden van de doelgroep onder professionele begeleiding proberen te reïntegreren in de maatschappij en/of toe te leiden naar werk. Het gaat om de volgende instellingen en organisaties:

- CAD-Midden-Limburg.
- Dag Activiteiten Centrum (DAC).
- Partners in Welzijn.
- STAPP (Stichting Pepijn).
- Stichting Aan Zet.
- Stichting Algemeen Maatschappelijk Werk Midden-Limburg.
- Stichting Welzijnswerk Echt (SWE).
- Westrom, Arbeidsonderzoek en Trainingscentrum (ATC).
- Westrom, Sociale Werkvoorziening Gewest Midden-Limburg.
- Zorgcentrum De Eghte.

En er is gesproken met medewerkers van een kleine tien zorginstellingen, welzijnsorganisaties en verenigingen die (onder andere) als doel hebben om leden van doelgroep hobbyactiviteiten of andersoortige afleidingen aan te bieden. Het gaat om de volgende instellingen en organisaties:

- Thuishulpcentrale Midden-Limburg.
- Zonnebloem.
- Rode Kruis Maasbracht.
- Creatief centrum Banderthof.
- Verenigingen in Echt (tennis-, voetbalclub, gehandicaptensport, jeugdwerk, scouting, buurtverenigingen,).
- Openbare Bibliotheek Echt.

We beperken hieronder ons tot de knelpunten die de drie cluster gezamenlijk verbeterd willen zien:

Informatie voorziening

- Veel organisaties zijn van mening dat de informatievoorziening voor de doelgroep tekortschiet. Dit geldt voor zowel langdurige werklozen als niet-uitkeringsgerechtigden (ouderen en gehandicapten).

Persoonlijke benadering van de doelgroep (persoonlijk coachen)

- Dienstverleners moeten volgens deskundigen meer ‘outreached’ werken (minder achter het bureau). Ze zullen zelf naar de doelgroep (via netwerken) toe moeten om hen te zoeken, te informeren en te begeleiden. Een persoonlijke benadering is volgens de professionals van groot belang om langdurige werklozen en niet-uitkeringsgerechtigden te helpen activeren.

Kennis van ‘blijvers’ in de bijstand

- Het is belangrijk volgens de professionals dat de gemeente Echt de bijstandsccliënten blijft monitoren die langdurig in de bijstand zitten, zodat hen tijdig (nieuwe) activiteiten aangeboden kunnen worden.

Vraaggericht maatwerk

- ❑ De klant behoort centraal te staan. De doelgroep kan niet verplicht worden tot sociale activering², dus de behoefte van de klant is het uitgangspunt voor maatwerk.

Platform voor de aanbodzijde

- ❑ De organisatie rond sociale activering in Echt en omgeving kan nog verbeterd kan worden. Niet elke instelling is nog betrokken in het netwerk van Echt (bijvoorbeeld CAD). Daarnaast is er een versnippering van instellingen in de regio wat samenwerking bemoeilijkt. Een sterkere regierol van de gemeente om dit proces aan te sturen is gewenst. Wanneer de organisatie van sociale activering bovendien op gemeentelijke niveau plaatsvindt, scheelt dit overhead(kosten).

Uitvoering op niveau van de kerkdorpen

- ❑ Het is voor het bereiken van de doelgroep belangrijk dat de uitvoering op lokaal niveau plaatsvindt. Om leden uit de doelgroep, die in de kerkdorpen of in de woonkernen op afstand van het centrum wonen, te activeren is het wenselijk dat de fysieke afstand tot voorzieningen beperkt blijft.

Organisatiegraad doelgroep

- ❑ Volgens belangengroepen zijn ouderen en WAO'ers onvoldoende georganiseerd in Echt. Door deze relatief lage organisatiegraad is de invloed van ouderen en het zicht op WAO'ers beperkt.

Tijdig signaleren problemen jongeren

- ❑ Het is volgens deskundigen in het jeugdwerk gewenst dat de jeugd die in moeilijkheden is of dreigt te raken wordt opgespoord. Een aanzet hiertoe is bijvoorbeeld gegeven door middel van een convenant tussen de gemeente Echt, SWE en de politie inzake hanggroepjongeren.

(Openbaar) vervoer

- ❑ Wat eveneens in de doelgroepanalyse naar voren is gekomen, is het gebrekkig (openbaar) vervoer. Voor doelgroepen sociale activering werkt dit belemmerend.

Betrokkenheid bedrijfsleven

- ❑ De professionals vinden een grotere betrokkenheid van het bedrijfsleven gewenst. Er kan gekeken worden naar de relatieve groeiperspectieven op de lokale arbeidsmarkt waarin leden van doelgroep geplaatst kunnen worden. In de toekomst zal volgens SWE er bijvoorbeeld een flink tekort aan groepsleidsters zijn in de kinderopvang. Daarnaast kan er werk-

² Behalve bijstandsccliënten die een arbeidsplicht hebben.

gelegenheid gegenereerd worden: werkplekken creëren voor laagopgeleiden. Ook kunnen er lokale opleidingen worden aangeboden voor lokaal werk.

Een grotere rol voor het bedrijfsleven bij sociale activering kan gegenereerd worden door een actievere benadering van deze sector.

Betrokkenheid UWV (Uitvoering Werknemersverzekeringen)

- De gemeente Echt doet er goed aan in regionaal verband structureel overleg met het UWV te voeren. Naast het gegeven dat het UWV het meeste zicht heeft op WAO'ers (en WW'ers), heeft zij allerlei (subsidie)regelingen en fondsen voor activeringstrajecten (zie bijlage 2, wetten en financiële regelingen).

4.1.3 Het aanbod van vrijwilligerswerk

Er is gesproken met medewerkers van (zorg)instellingen die als doel hebben het bemiddelen van vrijwilligers. Het gaat om de volgende (zorg)instellingen:

- Unie van Vrijwilligers (Roermond).
- Stichting Welzijnwerk Echt.
- Thuishulpcentrale Midden Limburg.

En met medewerkers van (zorg)instellingen en verenigingen die gebruik maken van vrijwilligers als middel om een ander doel te dienen. Het gaat om de volgende instellingen en verenigingen:

- Zorginstellingen (Zonnebloem, Thuiszorg Echt, Zorgcentrum, De Egthe, Rode Kruis, Stichting Pepijn, Thuishulpcentrale Midden Limburg).
- Verenigingen in Echt (sportclubs, gehandicaptensport, jeugdwerk, buurtverenigingen, et cetera).

We beperken ons hieronder tot de gemeenschappelijke knelpunten die het cluster 'vrijwilligerswerk' verbeterd wil zien:

Tekort aan vrijwilligers

- In de gemeente Echt en omgeving is de vraag naar vrijwilligers veel hoger dan het aanbod aan vrijwilligers. Veel instellingen en verenigingen blijven met onvervulde vacatures zitten, waardoor de doelstelling of continuïteit van desbetreffende organisatie in gevaar kan komen.

Vrijwilligersbenadering en -begeleiding

- ❑ Vrijwilligers worden volgens alle betrokken organisaties niet geworven door het zetten van advertenties of het plaatsen van oproepen. Om vrijwilligers binnen de organisatie te krijgen moet de doelgroep persoonlijk en actief benaderd worden.
- ❑ Een probleem is dat vrijwilligers óf niet altijd over voldoende capaciteiten beschikken om het werk uit te voeren óf te weinig sociale contacten hebben met collegavrijwilligers. Een aanzienlijk deel van de vrijwilligers heeft begeleiding nodig. Deze begeleiding kost voor een instelling of vereniging veel tijd en energie en ze hebben er dikwijls niet de kwaliteiten voor in huis. Daarnaast doet een groot deel vrijwilligerswerk juist vanwege de extra sociale contacten. Door het tekort aan vrijwilligers haken potentiële vrijwilligers hier door sneller af en komt het aanbod in een neerwaartse spiraal terecht.

Vrijwilligerswerk moet voor de vragende instelling of vereniging wel rendement opleveren. De taak van de instellingen of verenigingen is niet om sociaal te activeren. Daarom zouden zij graag externe begeleiding van de vrijwilligers hebben om de eigen handen vrij te kunnen houden.

Steunpunt vrijwilligers

- ❑ Steunpunt Vrijwilligerswerk Echt is momenteel in oprichting door SWE. Daarnaast is er in Roermond een vrijwilligerscentrale.
- Het Steunpunt wordt momenteel geconfronteerd met een brede diversiteit aan gewenste dienstverlening. In de toekomst zal sociale activering hier binnen steeds meer aandacht krijgen, zodat er meer maatwerk geleverd kan worden.

4.2 Verbeter- en knelpunten infrastructuur sociale activering

Hieronder wordt kort samengevat wat de verbeter- of knelpunten zijn die we in paragraaf 4.1 zijn tegengekomen. We behandelen achtereenvolgens de gemeente Echt, de drie clusters ‘belangenbehartiging’, ‘reïntegratie en begeleiding’ en ‘activiteiten en afleiding’ die in Echt en omgeving voorkomen en als laatste het cluster ‘vrijwilligerswerk’.

- ❑ De gemeente Echt heeft de regierol in handen van het sociale activeringsbeleid in de gemeente Echt. Hier zijn de volgende consequenties aan verbonden:
 - aan regierol actief vorm blijven geven;
 - verzorgen interne afstemming gemeente;
 - verzorgen afstemming tussen gemeente en overige organisaties;
 - grotere rol toewijzen aan welzijn;
 - (financiële) randvoorwaarden creëren.

- Van de drie clusters ‘belangenbehartiging’, ‘reïntegratie en begeleiding’ en ‘activiteiten en afleiding’ zijn er de volgende aandachtspunten:
 - verbetering informatievoorziening voor de doelgroep;
 - de doelgroep dient persoonlijk benaderd te (blijven) worden;
 - monitoren van de ‘blijvers’ in de bijstand;
 - het organiseren van een platform voor aanbieders (sociale) activiteiten;
 - aanbod van activiteiten op lokaal niveau;
 - verbeteren organisatiegraad ouderen en WAO’ers;
 - probleem jongeren tijdig signaleren;
 - verbeteren van het (openbaar) vervoer;
 - een actievere benadering van het bedrijfsleven;
 - meer samenwerking met het UWV.

- Het cluster ‘vrijwilligerswerk’ wil de volgende punten aandacht geven:
 - grote tekorten aan vrijwilligers in Echt en omgeving;
 - vrijwilligers uit de doelgroep dienen persoonlijk benaderd en begeleid te worden;
 - een steunpunt voor vrijwilligers(werk).

5 AANBEVELINGEN VOOR HET BELEID SOCIALE ACTIVERING

De doelstelling van het sociale activeringsbeleid in de gemeente Echt is *“het verhogen van de maatschappelijke participatie en het doorbreken of voorkomen van sociaal isolement door maatschappelijk zinvolle activiteiten (sociale-activeringsactiviteiten), die eventueel een eerste stap op weg naar betaald werk kunnen betekenen”*.

Uit de analyse van de doelgroepen in hoofdstuk 3 en die van de institutionele infrastructuur in hoofdstuk 4 zijn verbeter- en knelpunten geformuleerd. Deze aandachtspunten dienen omgezet te worden in beleid, dat aan bovenstaande doelstelling voldoet.

Voor de gemeente Echt zijn we tot de onderstaande aanbevelingen gekomen.

Ten aanzien van de rol van de gemeente:

- ❑ De gemeente Echt dient een actieve regierol in het sociale activeringsbeleid te voeren.
- ❑ Het sociale activeringsbeleid dient integraal uitgevoerd te worden.

Dit houdt in dat de deskundigheid en bevoegdheden van alle diensten, instellingen en organisaties die een sociale activeringstaak hebben of die op enigerlei wijze erbij betrokken zijn, optimaal benut worden.
- ❑ Om de organisatie rond het sociale activeringsbeleid aan te sturen, zowel intern als extern, dient er een aparte regisseur binnen de gemeente te komen.

Deze persoon heeft de taak om ervoor te zorgen dat het beleid van de twee gemeenten (Echt en Susteren), verschillende gemeentelijke diensten en overige organisaties op elkaar aansluit. De coördinator houdt tevens de regierol van de gemeente in de gaten.
- ❑ De gemeente Echt heeft een zorgplicht voor haar burgers en moet zich van deze taak kwijten.

De gemeente Echt moet er bewust van zijn dat het doel van sociale activering onder andere is, om het welzijn van alle burgers die in een sociale achterstandspositie verkeren, te verbeteren. Het dient de aanbeveling dat dit gebeurt via:

 - ◆ het vrij maken van voldoende middelen ter ondersteuning van de welzijnscomponent sociale activering;
 - ◆ het opstellen van een evaluatieplan zodat resultaten (output) gemeten kunnen worden.
- ❑ De gemeente draagt zorg voor het scheppen van (financiële) randvoorwaarden rond het sociale activeringsbeleid.

De gemeente houdt de wet- en regelgeving in de gaten en boort middelen aan.
- ❑ De gemeente moet er zorg voor dragen dat ‘blijvers’ in de bijstand snel in beeld komen, zodat zij snel benaderd kunnen worden voor een sociale activeringstraject.

Dit kan aansluiten bij het te voeren beleid in het kader van de sluitende aanpak bijstandsgerechtigden.

Ten aanzien van het doelgroepenbeleid:

- ❑ Om de informatievoorziening naar de doelgroepen toe te verbeteren dient er een communicatieplan opgesteld te worden.

Hierin dient geëxpliciteerd te worden welke verschillende doelgroepen benaderd worden, hoe, met welke informatie en met welk doel.
- ❑ Het aanbieden van (extra) zorg of hulp aan de doelgroepen.
 - ◆ Voor langdurige werklozen gaat het om de belemmeringen voor het ontplooiën van sociale activiteiten weg te nemen (kinderopvang gecombineerd met activiteiten, psychische hulp).
 - ◆ Voor ouderen is het belangrijk dat zij te allen tijde verzekerd zijn van hulp (medisch en/of huishoudelijk) bij acute medische problemen.
- ❑ Het aanbieden van (extra) activiteiten aan de doelgroepen, zowel affectieve als functionele.
 - ◆ Langdurige werklozen hebben behoefte aan meer sociale contacten (affectief) met lot- en leeftijdsgenoten of in het algemeen aan meer gezelligheidsactiviteiten. Daarnaast is er een deel van de langdurige werklozen dat graag een cursus of een opleiding (functioneel) wil volgen.
 - ◆ Ouderen hebben behoefte aan andersoortige activiteiten in de woonkernen en kerkdorpen. Daarnaast is het voor hen belangrijk dat activiteiten overdag plaatsvinden.
- ❑ Het (openbaar) vervoer dient voor de doelgroepen verbeterd te worden.
 - ◆ Het vervoer dient meer aan te sluiten op openings- en sluitingstijden van voorzieningen, instellingen en activiteiten.
 - ◆ Voor ouderen dient het vervoer maatwerk te zijn.
- ❑ Voor ouderen dient een minimum aan voorzieningen in de woonkernen en kerkdorpen gehandhaafd te worden.
- ❑ Er moet aandacht blijven voor jongeren in een sociale achterstandspositie, zodat preventief opgetreden kan worden.

Ten aanzien van het aanbod rond sociale activering

- ❑ Er is op uitvoeringsniveau al sinds 1 februari 1997 een coördinator/casemanager sociale activering aanwezig (SWE). Deze dient gehandhaafd te blijven en middelen te krijgen om de toegevoegde welzijnactiviteiten te kunnen uitvoeren.
- ❑ Er dient, naast de huidige stuur- en werkgroep, een platform opgericht te worden voor de instellingen en organisaties die een taak hebben rond sociale activering.

Door dat het platform regelmatig (bijvoorbeeld twee maal per jaar) bijeenkomt, kan beleid gestroomlijnd worden en kan het netwerk sociale activering verstevigd worden. De coördinator uitvoering (SWE) onderhoudt de contacten binnen het platform en de gemeente Echt levert de voorzitter (de regisseur).
- ❑ Het (verder) ontwikkelen van maatwerktrajecten voor de doelgroepen.

- ❑ Met name op het gebied van welzijn dienen trajecten verder uitgebouwd te worden.
- ❑ Belangengroepen dienen meer samen te werken en er is extra inzet nodig om de organisatiegraad van een aantal doelgroepen (ouderen, WAO'ers) te verbeteren.
- ❑ De uitvoering van het sociale activeringsbeleid dient op lokaal niveau plaats te vinden.
- ❑ Het (lokale) bedrijfsleven dient meer betrokken te worden bij sociale activeringsactiviteiten.
Zij kan ertoe bijdrage dat er meer (sociale) werkplekken ontwikkeld worden.
- ❑ De UWV dient meer betrokken te worden bij het opzetten van sociale activeringstrajecten voor met name WAO'ers.
Net als de gemeente hebben zij ook een zorgplicht voor hun cliënten.
- ❑ Er moet meer aandacht gegeven worden aan de begeleiding van vrijwilligers die in een sociale activeringstraject zitten.
- ❑ Het Steunpunt Vrijwilligerswerk Echt die reeds in oprichting dient ondersteund te worden met middelen.

LITERATUUR/BRONNEN

Algemeen Maatschappelijk Werk Midden-Limburg (2002), *Clëntenregistratie 2001*, Weert.

CBS, Statline (2002), Voorburg/Heerlen.

Gemeente Angerlo, Duiven en Westervoort (2002), *Startnotitie sociale activering*, Duiven.

Gemeente Dinxperlo, Gendringen en Wisch (2002), “*Met beide benen in de maatschappij*”. *Beleidsplan Sociale Activering*, Varsseveld.

Gemeente Echt, Afdeling Sociale Zaken (2002), *Voortgangsrapportage 4^e kwartaal 2001*, Echt.

Gemeente Lochem (2000), “*De Schakel*”. *Sociale Activering Lochem*, Lochem.

Gemeenteloket SZW, ISSA (2002), website.

Geuns, van R., e.a. (2002), “*Een zittend of lopend WAO-bestand? De problematische reïntegratie van de huidige WAO’ers*”. In *Reïntegratie* p.6-12 (4-2002).

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (18 februari 2002), *Notitie marktconform handelen van gemeenten in relatie tot de reïntegratiemarkt*, Den Haag.

Lisv (2001), *Atlas SV 2000. Regionale informatie sociale verzekeringen*, Amsterdam.

Stichting De Garve (2001), *Jaarrapportage Sociale Activering okt.2000 - okt.2001*, Lochem.

Stichting Welzijnswerk Echt (2001), *Jaarverslag 2001*, Echt.

Idem (1999), *Jaarverslag 1998*, Idem.

BIJLAGE 1:**Verslag mini-conferentie in Echt op maandag 22 april 2002****Locatie: Raadszaal gemeentehuis Echt****Aanwezige instellingen en organisaties:**

- Regioplan (voorzitter)
- Wethouder Sociale Zaken gemeente Echt
- Seniorenraad
- Thuisulpcentrale Midden Limburg
- Stichting Welzijn Echt
- Partners in Welzijn
- Stichting Platform voor gehandicapten en ouderen
- Westrom, ATC (Arbeidsonderzoek en trainingcentrum)
- RIAGG Midden-Limburg
- DAC (dag activiteiten centrum)
- Westrom, Stichting Aan Het Werk
- Stichting Pepijn
- Zorgcentrum De Egthe
- Creatief centrum Banderthof
- Sociale Adviesraad
- Thuiszorg Echt
- Maatschappelijk Werk Midden-Limburg

Inleiding:

Op deze mini-conferentie 'sociale activering in Echt' zijn ongeveer 20 belangstellenden afgekomen. Allen vertegenwoordigden een van de bovenstaande instellingen of organisaties. Deze instellingen of organisaties spelen alle op hun beurt een (toekomstige) rol in de sociale activeringsproblematiek in de gemeente Echt.

Het doel van de mini-conferentie was om in het eerste deel de aanwezigen te informeren over

1. de definitie 'sociale activering' in Echt;
2. de behoeften van de doelgroep in Echt (naar aanleiding van de onderzoeksresultaten);
3. aanbod sociale activeringsactiviteiten (naar aanleiding van de onderzoeksresultaten).

Het hoofddoel van de bijeenkomst kwam in het tweede deel aan de orde en luidde als volgt:

4. gezamenlijk komen tot verbeterpunten sociale activering in Echt.

Omdat de eerste drie doelstellingen in het hoofdrapport zijn opgenomen, gaan we dieper in op het tweede deel van de conferentie.

Verslag tweede deel mini-conferentie:

De opzet om gezamenlijk met alle vertegenwoordigers van de instellingen en organisaties tot verbeter- en aandachtspunten te komen is succesvol gebleken. De aanwezigen toonden grote betrokkenheid met het onderwerp en er werd gezamenlijk een vruchtbare discussie gevoerd. In de conclusie van dit hoofdstuk komen we terug op de collectief samengestelde aanbevelingen, eerst gaan we hieronder uiteenzetten hoe we tot deze uitkomsten zijn gekomen.

Uit de onderzoekgegevens die Regioplan tot deze mini-conferentie had verzameld, was een aantal knel- of aandachtspunten geformuleerd. Dit was gedaan voor zowel de behoeften van de doelgroep (vraagzijde) als voor het aanbod van sociale activeringsactiviteiten. De aanwezigen hebben tijdens de conferentie een rangorde aangebracht in het belang van de knel- of aandachtspunten. De genodigden konden het belang via stickers aangeven. Ook konden zij zelf aandachtspunten aan de lijst toevoegen. Het resultaat van deze oefening vinden we hieronder in de drie tabellen.

Tabellen B1-1: Verbeter- en aandachtspunten sociale activering Echt.

Behoeften doelgroep (vraagzijde)	Aantal stickers
• Informatie voorzieninghulpdienst/artsenpost	13
• Hulpdienst/artsenpost	6
• Bieden van zorg en hulp	4
• (openbaar) Vervoer	4
• Activiteiten voor de doelgroep	3
• (fysieke) Afstand en verschraving (winkel)voorzieningen	2
Totaal	32

Organisaties en instellingen (aanbodzijde)	Aantal stickers
Organisatie vrijwilligerswerk	7
Gebrekkig netwerk	4
Versnippering instellingen regio	2
Betrokkenheid bedrijfsleven	2
Tijdig signaleren problemen jongeren	1
Concurrentie organisaties	0
Grijsgebied doelgroep	0
Echt te klein voor doelgroepen beleid	0
Echt vergrijst	0
Totaal	16

Toevoegingen publiek	Aantal stickers
• Platform vraag en aanbod	3
• Dienstverleners 'outreached' werken (minder achter bureau)	2
• Openstaan voor vrijwilligers met (psychische) problemen	1
Totaal	6

Bovenstaande tabellen geven goed weer waar de zwaartepunten liggen volgens de professionals en deskundigen uit het veld. Zowel aan de vraagzijde (behoeften) als aan de aanbodzijde is er een aantal punten dat verbetering behoeft. De nadruk ligt op de knelpunten die aan de vraagzijde worden geconstateerd. Deze gaan we het eerst behandelen, vervolgens kijken we naar de verbeterpunten aan de aanbodzijde.

Behoeften van de doelgroep (vraagzijde):

De aanwezigen waren het er over eens dat er nog veel terreinwinst is te boeken bij het verstrekken van *informatie* voor de doelgroep (zowel Abw-cliënten als niet-uitkeringsgerechtigden (ouderen en gehandicapten)). De meesten waren van mening dat de informatievoorziening voor de doelgroep tekortschiet. Hoewel door de aanwezige deskundigen twee oorzaken werden geventileerd (te weinig informatie komt tot de doelgroep of er is juist een 'overkill' aan informatie) waren ze het er allen over eens dat de instellingen/organisaties zelf naar de doelgroep toe moeten om hen te informeren. Een persoonlijke benadering is volgens de professionals van groot belang om Abw-cliënten en ouderen te helpen activeren. Een aantal deskundigen sprak over een 'outreached' werkbenadering: de dienstverlener moet van achter zijn bureau weg het veld in.

Een vertegenwoordiger van de Stichting Aan Het Werk wees op de groep Abw-cliënten die de vragenlijst niet heeft ingevuld. Volgens hem zitten de grootste problemen bij deze groep cliënten. Juist zij hebben extra *hulp en zorg* nodig, zo leerde hem de ervaringen in Roermond. De hulpverlener legde uit dat een groot deel van deze groep de regie over het eigen leven ontbeert. Deze mensen hebben een 'persoonlijke coach' nodig. Iemand waarmee de cliënten een vertrouwensrelatie kunnen opbouwen. Om deze individuen te kunnen bereiken zal er eerst een analyse van het cliëntenbestand gemaakt moeten worden. De persoonlijke coach kan vervolgens personen oproepen en samen met de betrokkene werken aan een plan naar sociale activering of zelfs naar werk. De juiste hulp kan de cliënten uiteindelijk bereikt worden. De coach kan niet de consulent zijn van de Sociale Dienst - daar waren alle aanwezigen het over eens -, maar moet door bijvoorbeeld een externe kracht ingevuld worden.

Ook werd het belang van maatwerk aan alleenstaande vrouwelijke Abw-cliënten met kinderen door een deelnemer naar voren gebracht. Deze relatief grote groep wil graag deeltijdwer-

ken, alleen is er voor hen niet voldoende aanbod en laat de kinderopvang nog wel eens te wensen over.

Een lid van een belangenorganisatie voor ouderen vroeg zich hard op af hoe de ouderen die onder de definitie van sociale activering vallen, bereikt kunnen worden. Een groot deel van de ouderen is helemaal niet verenigd of georganiseerd en lezen niet of slecht de lokale berichtgeving. Dit probleem werd door veel aanwezigen onderkend en men kwam hier eveneens tot de slotsom dat de dienstverleners het veld in moeten.

Voor de ouderen wordt het belang erkend van een *artsenpost* in Echt die ook na 17.00 uur en in het weekend dienst doet. Een lid van een ander aanwezige belangenorganisatie voor ouderen wist te melden dat er in de nabije toekomst weer sprake zal zijn van een artsenpost op alle tijdstippen. De ontwikkelingen hier over moeten scherp in de gaten gehouden worden. Ook werd door de aanwezige vertegenwoordigers van ouderen erop gewezen dat door de *vershraling van de (winkel)voorzieningen* en het beperkte (*openbaar*) vervoer het belangrijk is dat aan de hulpvraag van ouderen in de kerndorpen gehoor wordt gegeven.

Organisaties en instellingen (aanbodzijde):

De aanwezige hulpverlener van het DAC had aan de lijst van aandachtspunten een '*platform voor vraag en aanbod*' toegevoegd. Zij zou graag willen zien dat er een organisatie wordt opgericht die de instellingen aan de aanbodszijde en de belangenorganisaties aan de vraagzijde met elkaar in contact brengt. De nadruk moet komen te liggen op het organisatorisch niveau (aanbod), niet direct op het niveau van de cliënt (vraag). Als voorbeeld werd de vacaturebank van Steunpunt Vrijwilligers genoemd: deze kan een onderdeel van het platform zijn.

Naast bovenstaande hulpverleenster van het DAC vinden veel deskundigen dat momenteel het *netwerk* in Echt en omgeving nog te beperkt. Bovengenoemde platform kan een goed begin zijn om het netwerk een verder stimulans te geven.

De beperking van het netwerk in Echt zien we eveneens terug in de organisatie van het *vrijwilligerswerk* in Echt. Er is door SWE een steunpunt in oprichting maar bij veel aanwezigen riep het vrijwilligerswerk discussie op. Iedereen was het er over eens dat vrijwilligerswerk goede begeleiding van de cliënten vereist. De discussie ging over in hoeverre verenigingen de begeleiding van vrijwilligers op zich moeten en kunnen nemen. Daarnaast leek een aantal aanwezigen in het automatisme te vervallen dat sociale activering gelijk staat aan vrijwilligerswerk. De cijfers in de enquête wijzen anders uit: een relatief niet grote groep is geïnteresseerd in vrijwilligerswerk.

Bovendien was er een aantal instellingen dat beseftte, dat mensen uit de doelgroep eerst een activiteit of een hobby moet ontwikkelen (en worden aangeboden) voordat er gesproken kan worden over toeleiding naar 'werk'. De doelgroep kan niet verplicht worden tot sociale activering, het dient de eigen keuze van de cliënt te zijn.

Conclusie

Op het einde van de conferentie vatte Regioplan als voorzitter de belangrijkste aandachtspunten samen. De volgende verbeterpunten verdienen ruim de aandacht bij het opstellen van een sociaal activeringsplan van de gemeente Echt:

- kennis van ‘blijvers’ in de bijstand;
- platform voor de aanbodzijde;
- persoonlijke benadering van de doelgroep (persoonlijk coachen);
- via netwerken op zoek naar niet-uitkeringsgerechtigden;
- organisatieschaal op niveau van de kerndorpen.

BIJLAGE 2:

Wetten en (financiële) regelingen

Er zijn allerlei verschillende wetten, regelingen, subsidies en fondsen die de kaders bepalen van en/of een ondersteuning kunnen zijn voor het sociale activeringsbeleid. Hieronder volgt een overzicht van verschillende wetten en (financiële) regelingen. Het overzicht is niet uitputtend.

❑ *Wet inschakeling werkzoekenden (Wiw)*

Vanuit het scholings- en activeringsbudget Wiw kunnen sociale activeringstrajecten worden gefinancierd voor langdurige werklozen, arbeidsgehandicapten, uitkeringsgerechtigden en werkloze jongeren¹.

❑ *Wet Reïntegratie arbeidsgehandicapten (REA)*

Gelden in het kader van de wet REA kunnen worden aangewend worden voor sociale activeringstrajecten:

- Het UWV heeft de taak om arbeidsgehandicapten voorzieningen (scholing en activering) aan te bieden zoals bedoeld in de Wiw;
- Voorzieningen in de Wiw waarvan arbeidsgehandicapten in de gemeente gebruik van maken, kunnen ten laste worden gelegd van het Reïntegratiefonds;

- Gelden in het kader van de 'twintig procent vrije ruimte' kunnen worden aangewend voor sociale activeringsprojecten. Gedurende het hele kalender jaar 2002 is er de mogelijkheid om contracten af te sluiten, waarop niet het aanbestedingsregime (20%) van toepassing is. Voor het afsluiten van een contract moet aan één van de volgende criteria worden voldaan: nieuwkomers op de reïntegratiemarkt, wijkgerichte projecten, doelgroepen die in bepaalde regio's voorkomen, maar die niet of slecht als zodanig kunnen worden geduid; innovatieve projecten.

❑ *Werkloosheidwet (WW)*

Het UVW heeft de taak om WW-uitkeringsgerechtigden voorzieningen (scholing en activering) aan te bieden zoals bedoeld in de Wiw.

¹ Reïntegratieactiviteiten voor de doelgroepen die onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen en die uit Wiw gelden gefinancierd worden, dienen openbaar aanbesteed te worden (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (18 februari 2002), *Notitie marktconform handelen van gemeenten in relatie tot de reïntegratiemarkt*, Den Haag).

❑ *Sluitende aanpak*

In het kader van de zogenaamde sluitende aanpak moeten gemeenten en UWV nieuwe in-stromende werklozen binnen een jaar een traject naar werk of een sociale activeringstraject aanbieden. Voor bijstandsgerechtigden kan hiervoor worden geput uit het Wiw scholings- en activeringsbudget, voor personen met een WW-uitkering Algemene werkloosheidsfonds (Awf).

Vanaf 1 januari 2002 zijn gemeente ook verantwoordelijk voor de sluitende aanpak van niet-uitkeringsgerechtigden en Anw'ers (die een traject richting werk volgen). Hiervoor zijn extra middelen toegevoegd aan het scholings- en activeringsbudget Wiw.

❑ *Regeling vergoeding en uitvoeringskosten reïntegratie niet-uitkeringsgerechtigden en Anw'ers*

Als gevolg van de inwerkingtreding van SUWI per 1 januari 2002 zijn de gemeenten met ingang van de datum volledig verantwoordelijk voor de reïntegratie van niet-uitkeringsgerechtigden en personen met een uitkering op grond van de Anw. De gemeenten krijgen daarvoor een extra subsidie toegekend. Negentig procent van deze middelen zijn bestemd voor reïntegratietrajecten voor individuen. Deze middelen worden toegevoegd aan het scholings- en activeringsbudget Wiw. Tien procent van deze subsidie is bestemd voor de financiering van uitvoeringskosten en wordt middels een aparte subsidieregeling aan de gemeenten verstrekt (zie ook hiervoor Wiw).

❑ *Beloningen en premies*

De Abw kent een aantal premies, ontheffingen, bonussen en regelingen waardoor het voor de uitkeringsgerechtigde makkelijker wordt om deel te nemen aan sociale activeringsactiviteiten.

Tevens zijn er regelingen waar de deelnemer een fiscaal voordeel mee kunnen doen en regelingen waardoor deelnemers kortingen krijgen op de (hoogte van de) WAO-premie die ze moeten betalen.

❑ *Overige regelingen*

- regeling kinderopvang en buitenschoolse activiteiten (Regeling KOA);
- middelen uit het Gemeentefonds (reguliere uitvoeringskosten Abw en het welzijnsbeleid, extra middelen);
- subsidies Europees Sociaal Fonds (waaronder ESF-3 en ESF-EQUAL);
- AWBZ-middelen GGZ instellingen;
- specifieke uitkeringen in het kader van de Welzijnswet (verslavingszorg, maatschappelijke- en vrouwenopvang);
- Wet Educatie Beroepsonderwijs;
- loon en premieheffing vrijwilligerswerk UWV.